

MARTIUS 27. XII. sz.

SZONDI DRÉGELEN.

(BALLADA.)

ERDÉLYI JÁNOSTÓL.

Másé már a mező, csak a vár Szondié;
Egy ut van előtte még: — az egek felé.

Az oroszfalvi pap fehér kendőjével
Intege a várba békeség hírével.

„Márton pap, üdvöz légy, Drégelnek várában;
Mi hir van ott alatt Ali táborában?”

„Jó Szondi, ha tudnád, milly tenger nép van ott!...
— Soha nem bírod meg ezt az állapotot.”

„Jó Márton, akármilly tenger nép vagyon ott,
Mégkisérti lelkem ezt az állapotot.”

„Oh Szondi! Drégelnek vára fügefészek,
Lelkedre vesznek itt e drága vitézek!”

„Legyen bár Drégelnek vára fügefészek,
Emberek dolgánál nagyobbakra nézek.

Késő nekem minden tanácsot javalni,
Elvégezém, hogy én itt fogok meghalni.“

„Isten veled Szondi!“ „Isten veled Márton!
Köszöntsed utolszor minden jó barátom!“

És Szondi lelke a várnépen elírad,
Kiki a legvégső dolog körül fárad.

Csak két gyöngé ifju szakadoz buvában,
Szondi Györgyért való méltó nagy buvában:

„Szondi, ne hagyd el a két dalos apródot,
Juttass nekünk is a vitézségre módot.“

De Szondi megfeddi a két szép ifjat:
„Soha ne sirjatak jó Szondi György miatt.

Ti, meghalni kórak, nem jösztek én velem,
Hanem sorsotokat bizvást elrendelem.“

És két török foglyot mindjárt előhivat:
„Reátok bizom e két dalos ifjat.

Vigyétek Alihoz, kérjétek nevemben,
Gyakorolja őket vitézség ügyében. —

Temettesse velök halandó részemet,
Mert látni fogják itt én szörnyü estemet.

És legyen temetóm ama szomszéd orom,
Hogy Drégelt halva is láthassam olykoron.“

Szóval e szót mondván Szondi György, csak hamar
Nagy derék ostromot kiállani akar.

S ezzel mind a négyet utjára bocsátja; —
Mind a négynek vörös skarlát a ruhája.

Még vörösb a várban fellángoló máglya,
Hol kincseit Szondi a tűzbe dobálja;

S legvörösebb a vér, a melly foly özönnel,
Átvervén lovait kurta hegyes törrel . . .

. . . .Leng azonban büszkén a nemzeti zászló;
„Meghalni hazáért!“ a várbeli jelszó . . .

Egyszer csak az hallik, hogy dőreje dőrej; —
Egyszer csak az látszik, hogy a török közel.

És látszik a dárda hős Szondi kezében,
A mint kikivillan füstnek fellegében.

Látszik a hős, a mint testről testre halad,
Majd térden állva ví törött torony alatt.

Mig fejét a várból leveti egy török,
S Ali táborába feje alágörög; —

Ezután nem látni halottonál egyebet;
Emelje magához isten lelkeiket!

De fölriad a mély hallgatás a völgyön;
Kit illet e végső tisztesség e földön?

Szondi vitézségét török had tiszteli,
Két énekes apród búsan énekeli.

Szomszéd hegyen ott van hősi temetője,
Zászló, irott kopja szól messzi felőle.

Legalább volt neki két dalos apródja,
Legalább lesz onnan Drégelt látni módja.

De a két énekes apród az örök hír,
De a szomszéd orom elenyészhetlen sír!

EGY TÖZSÉR A XIII. SZÁZADBAN.

TÖRTÉNETI NOVELLA.

BÉRCZY KÁROLYTÓL.

(Vége.)

X.

Ama napot követő esték egyikén, mellyen Bengabál a gyémánt feloszlatással kísérletet tön, apa és fiú együtt ültek a vén diófa lomb-ernyőzete alatt.

— Minden veszve van, kezdé az első, s vér-eres szemecinek villámtekin-tete elhallgatott átkot fejeze ki.

— Szóltál a tanúkkal apám? kérdé feszülten Lőrincz.

— Az egyik, Salamon harminczados szemem láttára adá ki lelkét; vég-szava keserű panasz volt Bengabál orvosa Corzail ellen, hogy mint ebet hagyja veszni őt, s már négy nap óta nem csak nem látogatja, de még az orvosságot is, melly benne a lelket tartogatta, megtagadja a haldoklótól. Nem látod ebben a tözsér kezét, ki nem irtózott eként menekülni a rá nézve veszedelmes tanútól?

— S a másik, feltaláltad a másikat?

Késő nekem minden tanácsot javalni,
Elvégezém, hogy én itt fogok meghalni.“

„Isten veled Szondi!“ „Isten veled Márton!
Köszöntsed utolszor minden jó barátom!“

És Szondi lelke a várnépen elárad,
Kiki a legvégső dolog körül fárad.

Csak két gyöngé ifju szakadoz buvában,
Szondi Györgyért való méltó nagy buvában:

„Szondi, ne hagyd el a két dalos apródot,
Juttass nekünk is a vitézségre módot.“

De Szondi megfeddi a két szép ifiát:
„Soha ne sirjatak jó Szondi György miatt.

Ti, meghalni kórak, nem jösztek én velem,
Hanem sorsotokat bizvást elrendelem.“

És két török foglyot mindjárt előhivat:
„Reátok bizom e két dalos ifiát.

Vigyétek Alihoz, kérjétek nevemben,
Gyakorolja őket vitézség ügyében. —

Temettesse velök halandó részemet,
Mert látni fogják itt én szörnyü estemet.

És legyen temetöm ama szomszéd orom,
Hogy Drégelt halva is láthassam ollykoron.“

Szóval e szót mondván Szondi György, csak hamar
Nagy derék ostromot kiállani akar.

S ezzel mind a négyet utjára bocsátja; —
Mind a négynek vörös skarlát a ruhája.

Még vörösb a várban fellángoló máglya,
Hol kincseit Szondi a tűzbe dobálja;

S legvörösebb a vér, a melly foly özönnel,
Átvervén lovait kurta hegyes törrel

. . . . Leng azonban büszkén a nemzeti zászló;
„Meghalni hazáért!“ a várbeli jelszó

Egyszer csak az hallik, hogy dőreje dőrej; —
Egyszer csak az látszik, hogy a török közel.

És látszik a dárda hős Szondi kezében,
A mint kikivillan füstnek fellegében.

Látszik a hős, a mint testről testre halad,
Majd térden állva ví törött torony alatt.

Mig fejét a várból leveti egy török,
S Ali táborába feje alágörög; —

Ezután nem látni halottnál egyebet;
Emelje magához isten lelkeiket!

De fölriad a mély hallgatás a völgyön;
Kit illet e végső tisztesség e földön?

Szondi vitézségét török had tiszteli,
Két énekes apród búsan énekeli.

Szomszéd hegyen ott van hősi temetője,
Zászló, irott kopja szól messzi felöle.

Legalább volt neki két dalos apródja,
Legalább lesz onnan Drégelt látni módja.

De a két énekes apród az örök hir,
De a szomszéd orom elenyészhetlen sír!

EGY TÖZSÉR A XIII. SZÁZADBAN.

TÖRTÉNETI NOVELLA.

BÉRCZY KÁROLYTÓL.

(Vége.)

X.

Ama napot követő esték egyikén, mellyen Bengabál a gyémánt feloszlatással kísérletet tön, apa és fiú együtt ültek a vén diófa lomb-ernyőzete alatt.

— Minden veszve van, kezdé az első, s vér-eres szemeknek villámtekinete elhallgatott átkot fejeze ki.

— Szóltál a tanúkkal apám? kérdé feszülten Lőrincz.

— Az egyik, Salamon harminczados szemem láttára adá ki lelkét; vég-szava keserű panasz volt Bengabál orvosa Corzail ellen, hogy mint ebet hagyja veszni őt, s már négy nap óta nem csak nem látogatja, de még az orvosságot is, melly benne a lelket tartogatta, megtagadja a haldoklótól. Nem látod ebben a tözsér kezét, ki nem irtózott eként menekülni a rá nézve veszedelmes tanútól?

— S a másik, feltaláltad a másikat?

— Salamon halottas ágyától Czenkre nyargaltam át, s holt embertől gazemberhez jutottam.

— Hogy hogy? egykori hived, Czenki Jób is — —

— Bengabál embere; taval a zsidó szolgálatába állt, s most a zálogról mit sem akar tudni, a kölcönt pedig kétezer márkára mondja, miért én állítólag ingatlan birtokomat kötöttem volna le. Mérsékelnem kelle magamat, hogy porrá ne zúzzam az ocsmány hittagadót.

— Fenmarad Márton a harmadik tanú, ki e gaz vallomást a magáéval megsemmítse, s határozzon aztán az Isten-ítélet! mondá az igazság érzetében Lőrincz.

— Azt hiszed fiú, hogy még mindig Syriában élsz, kelt ki indulatosan az öreg; az arabok közt, hol az igaz ügyet megvesztegetés vagy pártédek nem ferditheti el? nem tudod, hogy Magyarország ege fed, melly alatt az a törvény, mit az istentelen nádor mond; az az igazság, mit ő annak tenni ítél; hol egy zsidó több kedvezésben részesül a törvény előtt, mint húsz nemes, hol a zsidó hosszú napja jobban megszenteltetik, mint a karácson; Magyarországbán, hol ha a zsidó által elrablott jószágodat visszafoglalod, a királyi kamra fosztogatójaként — ha törvényes védelemben megsérted vagy megölöd őt, felségsértő gyanánt s mindened elvesztésével bűnhődöl? Magyarországbán, hol zsidó a kiváltságos nép, s a magyar az elnyomott az üldözött szolgahad? hiszed, ez lesz az első eset, hogy zsidó a zálogot eltagadja, s a magyar hamis vádlóként fizet bírságot, vagy ha fizetni nem tud, odaitélt személye baromként húzza a zsidó jármát? s kihez fordúlsz aztán igazságért? hová mégy sérelmedet panaszlani? a nádorhoz? hisz ő maga a bíró a zsidó és keresztyén közötti ügyekben s alázatos szolgája Izraelnek *). Örülj, hogy nem ismered e népet, a pogányok közül hozott hited az emberről tisztábban marad meg.

Lőrincznek már ajkain voltak a szavak, mellyek titkát s azt fogták volna elárulni, hogy a nádort s környezetét igen is ismeri, mielőtt azonban hanggá válhattak volna, czélszerűbbnek vélte jobb jövő reményével szelidíteni atyja ingerültségét.

— Türelem és reményben legyen a ti erőtök, — mondá nyugodtan; e szavakat az érsek által naponként hallom idéztetni. Endre király sincs örök életre kárhoytatva, s a hitlenek Béla önálló lelkében nem fognak gyáva és hanyag czoborra találni.

— Csak hogy addig már el leszünk temetve, mert a nemesi birtok legnagyobb része idegen kézbe menend át, melly a köznyomor alatt elkorcsúlt népet kénye kedve szerint vezetendi. Mit várhat olly nemzet, melly országának majd-

*) Lásd Fessler és Szalay L. Magyarország Történetében II. Endre korszakát.

nem tízedrészét Bengabál birtokában — s az érzebányáktól kezdve az állam minden jövedelmét általa bérelni, kezelni, kisajtolni megtűri, míg a hon igaz jobb fiai földönfutókká tétetnek? Mert hogy én, Simon bán Magyarország fő zászlós ura, egyetlen ivadékommal veled együtt, rövid nap azzá leendek, többé nem kétkedem. Régen áskálódik már a veszett uzsorás engem ez utolsó mendedék fészekből kitűrni, s mert jogos czímet nem találhatott, illy csalárd eszközzel fog jutni ezéljához.

Simonnak, legalább a közel jövő iránti sejtelmei nagyon is igazak valának, mert az alkony épen azon órájában, midőn fiával eként közlé aggodalmait, Bengabál Dávid szinte e tárgyról értekezett Dénes nádorral, ki a panaszkokat kihallgatni s törvény-napot tartani csak imént érkezett Fertővárra.

A nádor s kísérete lenn a városban szállásoltaték el, nem mintha zsidó földél alatt lakni nem akarna, de mert ez ragaszkodott az ősi szokáshoz, melly akkor — keresztyént házi körébe avatni, laka megfertőzésének tartá.

A tőzsér gyaloghintóban viteté magát az érkező elé, s kiszállván, mély meghajlással üdvözlé s hívta meg magához — látogatásra.

A nép bámulva nézte, milly megelőző nyájassággal beszél a rettegett úr a tőzsérrel, midőn a vár lépcsőzetén együtt mentek fel.

— Jó Dávid, te folyvást haladsz, szólt tréfásan s a kapu előtt fel alá járó alabárdosokra tekintve Dénes, — várat már építél, megérjük, hogy még sereged is lesz.

— Ártatlan örök, felelt alázatosan a tőzsér, — kik életemre, biztosságomra vigyáznak. Az ember nem tudhatja, melly oldalról támadja meg rossz akarat vagy irigység.

E szelid hang és modor azonban ugyanazon perczen megtámadólag keménynyé változott, midőn a terembe lépve, ott magukra maradtak.

— Ez tehát az ígélet, az adott szó, a kötelezettség megtartása — kezdé, összefont karokkal s redős homlokkal állva meg vendége előtt — hogy ti országgyűlésteken, minket a kincstári s egyéb közhivatalok viselésétől eltiltó törvényt hoztok? ezért kölcsönöztem én, még pedig kamat nélkül, Endrének újra tíz ezer márkát, nem is említve az összegeket, miket a hatalmas nádor és kincstárnok —

— Lassan lassan ben Gábael, szakítá félbe engesztelőleg e szemrehányásokat a nádor — kevésbbé vagy-e te azért az ország főadószedője s minden közjövedelem ura? meggörbíté-e a második decretum hitsorsosaid egyetlen egyikének is legkisebb hajszáját? hidd el, irásban nem rejlik végrehajtási erő, ez nálam, kezeimben van, s hogy ott maradjon, engednem kellett a papság zúgó követelésének.

— Igen, a végrehajtási erő kezeidben van, de csak addig marad ott, míg

— Salamon halottas ágyától Czenkre nyargaltam át, s holt embertől gazemberhez jutottam.

— Hogy hogy? egykori hived, Czenki Jób is — —

— Bengabál embere; taval a zsidó szolgálatába állt, s most a zálogról mit sem akar tudni, a kölcsönt pedig kétezer márkára mondja, miért én állítólag ingatlan birtokomat kötöttem volna le. Mérsékelnem kelle magamat, hogy porrá ne zúzzam az ocsmány hittagadót.

— Fenmarad Márton a harmadik tanú, ki e gaz vallomást a magáéval megsemmítse, s határozzon aztán az Isten-ítélet! mondá az igazság érzetében Lőrincz.

— Azt hiszed fiú, hogy még mindig Syriában élsz, kelt ki indulatosan az öreg; az arabok közt, hol az igaz ügyet megvesztegetés vagy pártédek nem ferditheti el? nem tudod, hogy Magyarország ege fed, melly alatt az a törvény, mit az istentelen nádor mond; az az igazság, mit ő annak tenni ítél; hol egy zsidó több kedvezésben részesül a törvény előtt, mint hús nemes, hol a zsidó hosszú napja jobban megszenteltetik, mint a karácson; Magyarországon, hol ha a zsidó által elrablott jószágodat visszafoglalod, a királyi kamra fosztogatójaként — ha törvényes védelemben megsérted vagy megölöd őt, fel ségsértő gyanánt s mindened elvesztésével bűnhődöl? Magyarországon, hol zsidó a kiváltságos nép, s a magyar az elnyomott az üldözött szolgahad? hiszed, ez lesz az első eset, hogy zsidó a zálogot eltagadja, s a magyar hamis vádlóként fizet bírságot, vagy ha fizetni nem tud, odaitélt személye baromként húzza a zsidó jármát? s kihez fordúlsz aztán igazságért? hová mégy sérelmedet panaszlani? a nádorhoz? hisz ő maga a bíró a zsidó és keresztyén közötti ügyekben s alázatos szolgája Izraelnek *). Örülj, hogy nem ismered e népet, a pogányok közül hozott hited az emberről tisztábban marad meg.

Lőrincznek már ajkain voltak a szavak, mellyek titkát s azt fogták volna elárulni, hogy a nádort s környezetét igen is ismeri, mielőtt azonban hanggá válhattak volna, czélszerűbbnek vélte jobb jövő reményével szelidíteni atyja ingerültségét.

— Türelem és reményben legyen a ti erőtök, — mondá nyugodtan; e szavakat az érsek által naponként hallom idéztetni. Endre király sincs örök életre kárhoztatva, s a hitlenek Béla önálló lelkében nem fognak gyáva és hanyag czoborra találni.

— Csak hogy addig már el leszünk temetve, mert a nemesi birtok legnagyobb része idegen kézbe menend át, melly a köznyomor alatt elkorcsúlt népet kénye kedve szerint vezetendi. Mit várhat olly nemzet, melly országának majd-

*) Lásd Fessler és Szalay L. Magyarország Történetében II. Endre korszakát.

nem tízedrészét Bengabál birtokában — s az érzebányáktól kezdve az állam minden jövedelmét általa bérelni, kezelni, kisajtolni megtűri, míg a hon igaz jobb fiai földönfutókká tétetnek? Mert hogy én, Simon bán Magyarország fő zászlós ura, egyetlen ivadékommal veled együtt, rövid nap azzá leendek, többé nem kétkedem. Régen áskálódik már a veszett uzsorás engem ez utolsó menedék fészekből kitúrni, s mert jogos czímet nem találhatott, illy csalárd eszközzel fog jutni czéljához.

Simonnak, legalább a közel jövő iránti sejtelmei nagyon is igazak valának, mert az alkony épen azon órájában, midőn fiával eként közlé aggodalmaikat, Bengabál Dávid szinte e tárgyról értekezett Dénes nádorral, ki a panaszkokat kihallgatni s törvény-napot tartani csak imént érkezett Fertővárra.

A nádor s kísérete lenn a városban szállásoltaték el, nem mintha zsidó földél alatt lakni nem akarna, de mert ez ragaszkodott az ősi szokáshoz, melly akkor — keresztyént házi körébe avatni, laka megfertőzésének tartá.

A tőzsér gyaloghintóban viteté magát az érkező elé, s kiszállván, mély meghajlással üdvözlé s hívta meg magához — látogatásra.

A nép bámulva nézte, milly megelőző nyájassággal beszél a rettegett úr a tőzsérrel, midőn a vár lépcsőzetén együtt mentek fel.

— Jó Dávid, te folyvást haladsz, szólt tréfásan s a kapu előtt fel alá járó alabárdosokra tekintve Dénes, — várat már építél, megérjük, hogy még sereged is lesz.

— Ártatlan örök, felelt alázatosan a tőzsér, — kik életemre, biztosságomra vigyáznak. Az ember nem tudhatja, melly oldalról támadja meg rossz akarat vagy irigység.

E szelid hang és modor azonban ugyanazon perczen megtámadólag keménynyé változott, midőn a terembe lépve, ott magukra maradtak.

— Ez tehát az ígélet, az adott szó, a kötelezettség megtartása — kezdé, összefont karokkal s redős homlokkal állva meg vendége előtt — hogy ti országgyűlésteken, minket a kincstári s egyéb közhivatalok viselésétől eltiltó törvényt hoztok? ezért kölcsönöztem én, még pedig kamat nélkül, Endrének újra tiz ezer márkát, nem is említve az összegeket, miket a hatalmas nádor és kincstárnok — —

— Lassan lassan ben Gábael, szakítá félbe engesztelőleg e szemrehányásokat a nádor — kevésbbé vagy-e te azért az ország főadószedője s minden közjövedelem ura? meggörbíté-e a második decretum hitsorsosaid egyetlen egyikének is legkisebb hajszáját? hidd el, irásban nem rejlik végrehajtási erő, ez nálam, kezecimben van, s hogy ott maradjon, engednem kellett a papság zúgó követelésének.

— Igen, a végrehajtási erő kezeidben van, de csak addig marad ott, míg

az esztergomi érseknek tetszik, kinek elég gyávák voltatok a király által pecsétetes iratot adatni, mellyben ez, excommunicáltatás terhe alatt esküszik a hozott törvényeket utólsó betűig megtartani. Szégyen, szégyen, szégyen — ismétlé gúnyosan Bengabál — az ország urainak papok fenyítő botja alá kerülni! Erszényemből többé batkát sem láttok, tartozástokat visszaköveelem, mert — ha ez így tart, — inkább itt hagyom nyomorú országotokat.

— Akkor legalább is tengerentuli afrikai partokra kell költöznöd, jegyzé meg hidegen ellenfele, jól tudván mit kelljen e fenyegetésekre adnia. Német, francia, angol földön s egyebütt tudtomra az adó beszédését nem bizzák hit-sorsosaidra; vagy tán honvágyp lepett meg, s Granada és Toledo narancsberkei felé sovárgasz? — tevé hozzá jól találó czélzással.

— Hagyjuk e gyermekes feleselést öreg, folytatá összevont szemöldökkel, mellyek így a hajlott kos orr fölött e gy koromfekete vonalt képezének, — te jól tudod, hogy Magyarország nem lehet el nélküled, de azt is, hogy — te sem lehetsz el Magyarország nélkül. Végezzünk azért összesimulva — vagy van-e arra példa, hogy a jobb kéz a balt ütötte volna és viszont?

— Értem, viszonzá gúnynyal a tözsér, az éhes kincstár, és a szomju nádor ismét Dávid ben Gabael aranyaira szorúltak — —

— Épen úgy, vágott ez éllel mondott szavakba Dénes, épen úgy, mint Dávid ben Gabael szorul a kincstári jövedelmek bérletére, s a nádor barátságára, midőn a törvénynapon igazságot kell szolgáltatni.

Ez utóbbi nyomatékos figyelmeztetés nem veszté el hatását.

— Mit kívánsz tehát? kérdé kis vártatva.

— Az elajándékozott várjavak erőhatalommali visszafoglalása évek óta veszélyes játék, s ha sikerül, a sikerrel Béla és pártja jut hatalompoleczra, s akkor te és én és Sámuel és mindnyájan, kik e jelen állapotot pártoljuk, legokosabban cselekszünk, ha az országból kivezető legrövidebb utat keressük fel. De a mi nehezen megy karddal, könnyen kivihető pénzzel. Az urak a veszett fejszének legalább nyelét akarják, s némi megváltástól nem idegenek. E megváltásra egyelőre tiz ezer márka kell — ez összeggel pártunk megdönt-hetlenné erősül. Végül barátod megelégszik két ezerrel, melly leányom készpénzbeli nászhozományát egészitendi ki.

— S mit ajánlsz mind ezekért?

— Semmit és mindent. E pergament lap most még csak néhány batka értékű, mert egy aláírott néven kívül egyebet nem tartalmaz, de a név fejedelemé, ki felhatalmazott az üres lapot alkunkhoz képest betölthetni. Most rajtad a sor kívánni.

Bengabál rövid gondolkodás után vas határozottsággal sorolá el feltételeit.

— A pénzt, ugymond, az 1235. évi adó haszonbér fejében előlegezem, miu-

tán a jövő három évre már ki van fizetve az illeték. Biztosítékul a visszaváltandó várjavakat kívánom. Tudom, tudom, — akadályozá meg a közbeszólni akaró Dénest; ez feltűnést okozna, de van ebben is mód. Ti Volvelint és Tehát, Oltmant és Neqlint, s még kiket én ajándok fogjátok a kezeléssel megbizni, ők keresztyének —

— Azaz keresztyénen álltak, de azért még most sem eszik meg a sertés húst s nem főznek szombaton; nevetett közbe Dénes.

— Mindegy, de van keresztlevelük és nemeslevelük, s így a világon senki sem tehet kifogást ellenük. A várkatonaság állítását és zsoldját kellő számadásig magamra vállalom. Továbbá magamnak tartom fenn a Sámuel után következő kamaragróf kineveztetését, s azért ne késsetek a terv kivitelével —

— Sámuel ugyanaz nap leend nádorrá, mellyen én kormányzóvá, s ez azonnal megtörténik, mihelyest a főispánok s a várjavak jelen urai pártomra állanak. Kamaragrófnak tehát Dávid ben Gábael nevét irjam?

— Nem, a névnek üres tér marad, azt majd én írom oda. Enyém lesz-e az vagy másé, nem a ti gondotok. Hátra van az általad kívánt két ezer márka; legyen ez összeg három-ezer, s nem kell reá sem irás, sem tanú, az alku becsületes emberek közt köttetik, kik értik egymást. Ha tetszenek a feltételek — itt a kezem.

Dénes megszorítá a tőzsér kinyújtott sovány tenyerét, s a legbarátságosabb hangon kérdé meg tőle, mi legyen majd a holnapi törvény napon az igazság?

XI.

A rég ohajtott nap hajnala Ráchelt ébren találta. A minden új és szokatlannak örülni tudó gyermek szíve százszoros erővel dobogott fel most, midőn a szokatlanon felül, egy égve kinzó vágy reménylett teljesülésének nézett eléje.

Bengabál örömnépe volt e nap, mellyről Ráchel csak annyit tudott, hogy jó atyja ígérete teljesítéseül összehívá a vidék lovagjait, az ábrándos epedő kebel majd felismerendi közöttük az életmentőt, az élet adót, az arkangyalt a büszke nemes arcú lovag alakjában. . . .

S minek is tudta volna a többi részleteket, a mai nap indokait, előzményeit? Hiszen az első ifjukor boldogító kiváltsága az, hogy nem ismerve, nem értve az élet sötét árnyoldalait, a rajongó lélek csak a költészet fénysugariban fürdik.

Miért kellett volna neki tudni azt, hogy atyja álnok esellel fosztotta meg a szomszéd egykori főnemest utósó menhelyétől, s hazudott tartozásért, melly

csak palástja volt az alatta rejő boszúnak, vesztegetett bíró által e főnemes egyetlen fiát rabszolgául íteltette oda magának?

Bengabál Dávid a Talmudra esküvék, hogy Simon állítása szerint neki zálogul adott gyémántok e földön, alatta vagy fölötte sehol sem léteznek, Czenki Jób mellette tanuskodott, az öreg Márton tanúsága, mint keresztyéné zsidó ellen az akkori törvény értelmében elvetetett, s e tényállás mellett Dénes nádor Simonnak nem csak jószágát ítélte a tőzsér részére, de, mert az elhagyott birtok nyolczszáz ezüst márkánál többre nem becsültetett, a hátralék leróvásául rabszolga gyanánt — mint ez akkor nem ritkán történt meg — a vádlott személyét is.

— A bírói végrehajtás szivrázó jelenetek közt ment végbe. Az ősz Simon, igazsága érzetében s halálos ellene a nádorral szemközt hideg megvetésben akarta fojtani indulatát, de kitört ez a heves véralkatnál, s az illy pogányságot megtűrő eget és földet verő átkozódásai pusztá légbé hangzottak, mert a bíró részén volt az erő és hatalom.

A rabszolgaság pontjánál Lőrincz lépett elő, s ép két karját ajánlá fel apját a nyomor és gyaláztól megváltani.

Vita támadt apa és fiú között. Bengabál az utóbbit fogadta el. Így még jobban leend megtörve az öreg, gondolá, s gyermekében, kit csak imént nyert vissza érzékenyebben sujtva. Ráchelére s arra eszmélt, hogy inkább őt magát érje ezer fájdalom, mig egynek csak árnyéka is imádott gyermekét.

A válás perczében az apa szíve megszakadt. Fia karjaiban szélütés által érve omlott össze, s Lőrinczet a hulla öleléséből hurcolák el bakói.

Ráchelnek azonban illy események lehetőségéről sejtelve sem volt. Képzete, vágya, reménye csak azon ifju körül röpkedett, kit valóságban egyetlen egyszer s akkor is olly rövid időre látott, de kit a túlszárnyaló phantasia három hó minden óráján át élő eszménykép gyanánt rajzolt elé, kit ő azóta ismerni, szeretni, s bálványozni megtanúlt.

Reggel óta ült már a halvány gyermek a laktereméből nyiló szöglettorony kis kerek ablaka mellett, mellyben rendszeren rózsaszín vagy sötétsárga üveglap szokott lenni, hogy a kitekintőnek az alatt elterülő vidéket szeszélyes színezetben mutassa. Most ezen üveglap helyett fátyol kelme volt a kerek ürbe alkalmazva, melyen át a künn levő tárgyak tisztán valának láthatók, annélkül, hogy a szemléelő alakja kívülről észrevehető volna.

A kisdud ablak Fertővár legszélesebb bástyájára nyilt. E bástyateren kellett a vidék meghívott nemes urai és ifjainak összegyűlni az ünnepélyre, mit Bengabálnak az ellenfél bukásáni örömtombolása rendezett.

— Egy új rabszolgát fog itt a nádor úri hatalmam alá bocsátani, mondá a tőzsér ölére vont gyermekének — egy keresztyént, kinek atyja egykor az

ország főura s nekem halálos ellenem volt. Hadd lássák a kevély nemesek, mint hajlik porig izrael fia előtt a kiváltságos társ.

— S nemde ő is köztük lesz, atyám? kérdé az öröm és kétkedés közt remegő szív.

— Több, mint valószínű. Lovagodat előkelőnek festik szavaid s ezek hús mértföldnyi körből fognak ide megjelenni. Sisakján sastoll leng, mondád s kes aczéhlálózat folyja körül derekát — —

— Igen, igen, ő te is ráismerensz, kiváland ő a többek közül, ha ezren volnának is.

— A te kedves szemeidben s most midőn még ezret, sőt kettőt sem láttál; tevé hozzá mosolyogva az atya, ki tudja, mire a nap áldozik, ez marad-e véleményed?

Bengabál reménylé, hogy többek látása s a változatosság által elmosódni s széteszolni fog a makacsúl ápolt eszménykép, mit ő inkább az idegzet szélsőjátékának, mint a kebel komolyabb érzelmvilágának tartott. Aztán, gondolá hozzá nagyratörő czéljának büszkesége, ha e szeszély valóvá érnék is, hány inemes van Magyarországon, ki Bengabál lánya kezét elfogadni kész ne volna s kivált ha vőmnek nászajándokul az ország kincstárnokságát adhatom?

Kürtriadás jelenté a nádor s lenn a városban összegyűlt lovagok érkezését. A lépcsőzet alján a lovak szolgálknak adattak át, s a nemes urak gyalog jöttek fel a tőzsér látogatására, ki titkos büszkeséget helyezett abban, hogy vendégeit ne délczeg paripák, de saját lábaik hozzák elébe.

Fölkelt, arczon csókolá Ráchelt, s beinté a teremben váró Mártát és Corzailt.

— Örökdjete, mondá, távollétemben e drága lény fölött; s te lelke megöngye édes Ráchelem ismerd meg választottadat, hogy még ma tehessem őt leendő férjedül boldogságtól áradó kebledre.

De Ráchel alig hallá már a távozó atya szavait — egész lelkével az olly közel jövőn függve, ez minden egyéb eszmét magába nyelt. Kedélye, kivált az ngerlékeny idegzetű nőknél, mint ő volt, gyakran megfejthetlen rögtöni változáson ment át. Sejtelen, minő nagy boldogság vagy szerencsétlenség előtt szokta elfogni a szívet, szállotta meg lényét. A rég epedett percztől, most midőn megérkezett, rettegni kezdé; s a helyett, hogy a bástyatérre fellépő lovagokra tekintene ki, mind ki napba nézni nem mer, kezébe rejté arcát, mellynek különben is átlátszó finom halványsága még viaszszerübbé vált.

Az orvos és a dajka aggódva vették körül az egész testében lázasan reszketőt, ki kérdéseikre csak koronkénti felzokogással felelt. Corzail az ablak felé ohajtá vonni figyelmét, reményelve, hogy a künn zajló élet látása más irányt adand a benső viharában elfúló kedélynek — hasztalan, Ráchel félig öntudat-

lan állapota sem a mór orvos szavaira, sem Márta kérelmeire, sem a kívülről behatározható zajra nem birt zsidószólásból magához térni.

Corzail már épen erősítő szerrel tért vissza mellé, midőn egy erőteljes érczes hang csengésére Ráchel riasztott vadként üté fel fejét, s szemeiben égető tűz gyúlt ki.

E végtelen keserűséggel mondott szavak tisztán valának behallhatók:

— Gyönyörködjetek atyám s hazám gyilkosának rabszolgájában Magyarország fiai!

Ráchel felszökött dülő helyzetéből, kimeredt az ablak fátyolán, s ugyanazon pillanatban éles sikoltással rogyott vissza dajkája karjaiba.

XII.

A sikoltás, melly olly fájdalmasan hangzott, mintha egy ketté repedt szívnek volna utósó panasza, lenn is halható volt. Mindenki feltekintett, anélkül, hogy megtudhatná, miért, kitől, honnan származott az?

Csupán kettő előtt nem volt e hang ismeretlen.

Az első, egy athletai termetű ifju, kin a kéz-békkó és durva daróc zubony a rabszolgát — a büszkén fennhordott fő azonban, s a sötétkék szemek parancsoló tekintete a főnemesi vért árulá el, ösztönszerűleg sejté, hogy e sikoltás a viszontlátás és meglepetésnek volt feltörő hangja. Hasonlót, bár akkor rémülésből származottat hallott ő már az erdőben, midőn Fertővár urának lányát a parasztok dühétől menté meg.

A másik, ki jól találta el, mily érzület tolmácsa e hang, az apa volt.

Pár percz múlva a nyugágy mellett térdelt ez, mellyen Ráchel a leghevesebb göres-rohamok között vonaglott. A szegény gyermek arczáról eltűnt minden élet, vonásai kínosan eltorzultak, kis kezei jéghidegek lőnek, ütere, mit Corzail aggódva tapintott, el elmaradt, s szó nem birta elhagyni fehérült ajkait. A görcs időszakonkénti szüntével, fényüket vesztett szemeit merően egy pontra szögezé, aztán keserves zokogásba törve ki, pataként omlottak ezekből a könyvek; majd ismét egyszerre elállt sírása, s a még nedűben rezgő nagy granátszemek öntudatlan mosolyban ragyogtak fel, melly a sírásnál is szívrázóbb fájdalomról beszélt.

Bengabál szakállát tépte és köntösét szaggatta meg, hívén, hogy bálványozott gyermeke rögtön, karjai közt adja ki véglehelletét. Kincsei felét ígérte Corzailnak, ha visszaidézi a bucsuzó életerőt.

A mór orvos nem tudta, a halálra aggódó apát nyugtassa-e, a jajveszékő dajkát feddje-e, vagy az előtte ismeretlen bajt miként orvosolja? enyhítő szereket hozott s a természet működésétől várt javulást.

A könnyülés a leszálló éjjel érkezett meg. A göresös szenvedés fokunkint

alább hagyott, a kékes szemhéjjak lenehezültek, mintha a hosszú pillákon rezgő könytöredék vonná le azokat, mint zápor után az ázott lomb vonja maga után az ágot — vonásaira visszatért a nyugalom, keble hullámzása csillapult s a szenvedéstől szender váltá meg.

Corzail felnyitá a kertre nyiló ablakok egyikét, mellyen fris lég és viola illat ömlött s a fogyó hold sütött be a kereveten fekvő márvány szoborra. Ez alvó szobor körül a tekintetével leányán függő apa, az összefont karokkal komolyan álló afrikai tudós, s a beteg fejénél gubbaszkodva figyelő Márta képezének hallgatag csoportozatot.

Mindhárman új bajtól tartva rezzentek fel az éjjél utáni méla csendben, midőn Ráchel könnyeden ülő helyzetbe emelkedve s még mindig lezárt szemhéjjakkal, lágy susogású hangon megszólalt. Az apa, orvos és dajka léhlzetet fel-tartva figyeltek minden szóra.

— Beteg vagyok, kezdé, szívem lelkem testem egyiránt s egy októl beteg. Bajomon csak egy segíthet — ha szenvedni fogok csak őt hívjátok. Ő eny-hitheti kinjaimat, de, bár megmentett a haláltól, életemet visszaadni, fentartani nem akarja. Lelkem nagyobb része nála van, s mi még bennem él, az a többi-hez kívánkozik. Ha Lőrincz szeretne, meg volnék mentve. De szívében nincs Ráchel felé vonzó hajlam, ez egy fő úr leányáé, enyém csak gyűlölete, mind ki-nek atyjában atyja gyilkosát látja. Ott ül most sötét kamrájában — kétségbe-esetten s ő még sem olly boldogtalan, mint én, mert szeret és szerettetik. Ha szenvedni fogok, hívjátok őt — de ne jöjjön a vaskékóval kezén — s eny-hitni fog. . . .

E szaggatva mondott tételek után csendesen ismét visszaereszkedett nyug-helyére s nehéz sohajtással tovább aludt.

— Álom volt-e ez vagy éberlét? suttogá ámulattal s csaknem egyszerre Márta és Bengabál.

A mór orvos előtt fejtve volt a kór. Ő olvasott a ritkán előforduló dele-jes álmokról, mellyekben a beteg általa soha nem hallott neveket említ, távolle-vőkről, jövőről beszél, saját gyógyszerét határozza — álma tartósságát, felgyó-gyulását vagy halála napját jósolja meg.

Félrevonta a meglepett apát s közlé vele ismereteiből meritett meg-győződését.

Bengabál ujuló reménnyel rögtön távozik s Lőrinczért küldött. Ezt a rabfelügyelő rövid óranegyed múlva elébe állitá. A tőzsér távozást parancsolt, s midőn az ifjuval egyedül maradt, kezét emennek vállára téve szólni akart, de a rab undorral rázta le a reá sulyósuló kezét, vissza lépett s fejét szótlán meg-vetéssel elforditá.

— Simon fia Lőrincz, kezdé kérőleg engesztelő hangon az úr, képes len-

nél-e feledni a multakat, ha én Dávid ben Gábael téged egyetlen lányom kezével s ezáltal összes vagyonommal, befolyásommal hatalmammal kínálnálak meg?

Lőrincz, mintha nem is hallaná, egy szó feleletre sem méltatá a kérdőt.

— Nemde hihetlennék tetszik ez ajánlat, folytatá ez, — de hogy meggyőzzelek őszinteségéről, nyíltan kimondom a feltételt s ha kell az okot. A feltétel az, hogy térj vissza a vallásra, melly egykor talán déd-őseidé is volt. Mert hiszen nem keleti faj vagy-e, s keleten nem Júda országa, vallása népe volt-e az első, a legnagyobb, a — —

— Legátközöttabb! riadt indulatosan közbe Lőrincz, — mellyet az igaz Isten haragja szétszórt, hogy soha többé ne egyesüljön.

— Egyesülni fog, s tőled és eszélyességedtől függ ez új erős nagy birodalom koronáját fejedre tenni.

Az ifju hosszan nézte végig Bengabált s válasza megvető gúnykaczaj volt.

E becsmérő mozdulat mélyen sérté a tözsért, de — itt leánya élete vagy halála forgott kérdésben, s mérséklé indulatát.

— Tudj meg mindent, szólt kis vártatva, egyetlen gyermekem élete veszélyben forog s egyedül te mentheted meg. Akarod?

— S ezt apám gyilkosa kívánhatja tőlem? Ión az új kérdésű válasz.

— Nőd leend vagy meghal, s te meghalsz, ha férje lenni vonakodol; válaszs.

— Ha nem őrvjögés mit mondasz, ásasd meg mindkettőnknek a sírt.

— Ember! kiálta hőszülten Bengabál, ki illy ellenzéről nem álmodott; ember! te iszonyú vagy! én téged kínpadra vonatlak, megfeszítetek — —

E pillanatban Márta kezeit tördelve s léhlfogyottan rohant be jelenteni, hogy Ráchel ismét új rohamra ébredett.

Bengabál megragadta a lánczot, melly az ifjú kezein lévő békókat összefüzté, a kétségbeesés erejével vontá őt maga után a beteg teremébe.

A bájos szenvedő látására Lőrinczben csillapúlt az apa elleni boszú. De Ráchel fájdalomórája nem enyhült, sőt mintha tetőpontra volna csigázva, egyszerre felviharzó sirás és nevetés között inte a belépőnek távozást.

Corzail ebben a békók által előidézett hatást látva; ezek levételét rendelé s nem csalatkozott, mert a pillanattól kezdve, midőn a bilincs a teremből eltávolittaték, a szenvedés mintegy varázsszó által ketté vágva szünt meg. A lányka szemeiben újra kigyúlt a ragyogó fény s ennek fekete tükréből túlvilági üdv sugárzott a meghatott ifjura. Ajkai mosolya nem volt többé örült vonaglás, miről a fájó lélek mit sem tud, hanem a boldogságnak szivből felsimuló kifejezése. Szétomlott hajzata között pihenő arcán a halálsápadtságot derengő fehérség váltotta fel s egész átszürt valója olly légi könnyűséggel feküdt

ott, mintha a tavaszi fehér liliom levált leveleként egy szellő vagy lehellet lebbenthetné tovább.

Lőrincz csodáló részvétől áthatva közeledett s érinté a felé kinyújtott apró kezét.

Alig tőn azonban így, s a delejes rokonszenvi erő rögtöni hatása által a fekete selyem pillák összehunyva az arcz havára szállottak le. A boldog mosolyal ajkain aludt el. Tisztán emelkedő homlokát szinte látható fénykör röpkedé körül.

Bengabál most még inkább meggyőződve arról, hogy a neki legdrágább élet a lovag akaratszavától függ, a csábígéretektől kezdve, a könyörgés és parancson át le egész a legborzasztóbb fenyegetésekig mindent elkövetett ennek megnyerésére. Meghordozta őt nemes érzekkel zsufolt pinczéiben, előmutatott okmányaival feltárta neki európai befolyását, hatalmát s ezen alapuló biztos terveit, beirta a királyi fehérletbe az ország kincstárnokául Lőrincz nevét, aztán térdre esett előtte, hogy szakálla a földet sepré, majd ismét felugrott, s hallatlan kínokat, mik a makacsra várnak, dühöngve sorolt fel.

Érzéketlen szobornak beszélt. Lőrincz honára, atyjára és Olindára gondolva, gyönyörködött a tőzsér kínjaiban, s eleinte ingerült szavakkal, később néma megvetéssel utasítá vissza a vői ajánlatot.

De Rachelt, ha hivaték, meglátogatá, s megjelenése mindannyiszor az első csodás hatást gyakorlá. Ez három izben történt huszonnégy órai időszakok múlva. A negyedik esten Rachel azt jósolá delejes álmában, hogy huszonegy napon át félbeszakasztás nélkül fog aludni, s ha ébredésekor az éltető rokonszenv Lőrincz lelkéből nem fog az övébe átfolyini, akkor a megtört léterő szikrája benne végsőt lobban s — örökre kialszik.

XIII.

A huszonegy nap letelt s az utósónak éje következék.

Ráchel álma fölött egy agg ember virasztott, kinek ijesztő rémtekintete kísértetetes éjszakába illett. Sovány aszott arczbőrn ezer redő czikázta át egymást, s ezek közt különös mélységü volt a két félkört képező, melybe a hamuszín szemüregek valának foglalva. Gondolatüres szemei mozdulatlanul, mintha nem is az övéi volnának, tekintének ki mélyületeikből. A vékony csaknem átlátszó hajlott órr egészen vázszerüvé tévé az összeesett arczot, melly fölött és körül galambösz haj, bajusz és szakáll gomolygott. Csont kezei reszkettek, s az előre hajló korhadt test csak bot segítségével volt képes magát fentartani.

Az utósó három hét Bengabál Dávidon ugyanannyi évtized dülását vitte végbe, sőt többet, mert egy, éveit a világgal és önmagával nyugalomban leélt

agg látása tiszteletet parancsol, míg Dávid alakján a lelki küzdelmek és romboló szenvedélyek olly borzasztó árnyrajzot hagyának, melly legfőlebb száalomra volt képes gerjeszteni.

E három hét alatt alig vön magához tápot, alig hunyta álomra szemeit; e három hét váltakozó düh, aggodalom és félelemből összefűzött siralomházi kínszenvedés volt.

Ráchel koronként jóslatokat monda delejes álmában, s e jóslatok iszonyuak valának. Rövid időn bekövetkezendő napokról beszélt, mellyeknek tikasztó légköre a legforróbb égöv alattihoz hasonló. Éjente az égen tüzes jelek fognak mutatkozni, s a föld alól dörgések lesznek hallhatók. És a föld sok helyen meg fog repedezni, s a Fertő patak az égető szárazság daczára kiárad. Néha egy egy orkán fog átüvölteni leszedve a házak fedeleit, s kicsavarva a százados tölgyet, de a vihar nem frissíti fel az elhaló természetet, sőt dögleletes léggel töltendi el azt. A fű, a fa lombok, a virágok elsatnyúlnak, a rövid életü rovarok és csuszómászók elenyésznek, a szárnyas és négylábu állatok messze költöznek el e vidékről, az itt tartottak nyugtalanul fognak bögni, s éhen szomjan vesznek el. S ez végjel lesz az embereknek is elhagyni az itteni tüzhelyt, s távolabb, hol a természet e kórjelei nem mutatkoznak, keresni új hazát, mert e vidék földalapja iszonyú vészben induland meg, halom és épület alásülyed, s a keletkező mélyedést magas és örökös hullámár boritandja.

A beteg rendes három ápolója hideg borzadással hallgatá a természet föötti ihletséggel mondott jóslatot. Az apát annál inkább elrémité az, minthogy leánya egy előbbi alkalommal inté őt, ne szakítsa meg idő előtt huszonegy napig tartandó álmát, mert ébredése bizonyos halál leend, ha szíve első éber dobbanása Lőrincz viszonthajlamára nem talál.

Ezt minden áron megnyerni lön tehát a feladat. Bengabál egy órában alamizsnakérő koldusként porban fetrengett rabszolgája lábai előtt, a másban sokkal kegyetlenséggel gyönyörködött a kinpadra vonottnak fájdalmaiban. Ez úgy mint amaz sikertelen maradt. Lőrinczből kín és könyörgés egyaránt nem birt beegyező szót csikarni. A hatalmas tözsért a tehetlensége fölötti ingerültség s a szörnyü jövő rémképe szemlátomást emészté.

Eközben a delejes álmjóslatok szóról szóra teljesülni kezdének, de a szokatlan tünemények egész jelentőségét Dávid szigorú tilalma folytán csak hárman tudták. A népben nagy események elősejtelve élt.

Egy reggelen azoban Márta, ki a jóslatoknak egyelőre legkevesebb hitelt adott, eltűnt a fertővári palotából. Az itt történtek hire általa átszivárgott, ajkról ajkra szállt, köztudomásu lön, s e naptól kezdve a lakosok valóságos népvándorlásban hagyták oda e — mint mondák átkozott vidéket. Csak az

halasztá útját, kit szerfölött nagy érdek kötvén e helyhez, ez érdek kevésbé hiszékenyvé tön.

Végre ezek is elköltöztek a huszadik nap estén, mellynek hajnalán Dávid ben Gábael a böszültség végső fokára ingerült dühhel, az őt három nap óta szóra sem méltató Lőrinczet félmeztelenül az áradó Fertő patak mellett egy keresztfához kötteté ki, hogy — az őrjöngő gúny szavai szerint — hasonló haljon azzal, kinek tanához olly hiven ragaszkodik.

E napon déltájban emberen kívül élő állat sehol nem volt többé szabadon látható; a szomszéd nádasakból és mocsarakból a vadmadarak eget elfedő csapatokban vonultak kelet felé, a ménesek és gulyák szilaj veszettséggel nyargaltak szét, az ólban levők köteleiket tépték el, a légben egyetlen pillangó, egy rovar, a földön egy téveteg eb nem mutatkozott. Az emberek az állati belösztön példáját követték s elvándorlának.

Másnap Corzail is kijelenté, hogy tovább ő sem marad; felhivta Dávidot merné a végsőt s kísérlené meg Ráchel tovaszállítását. De az apa félt az idő előtti felriasztástól, minden percztől reméllé a természetes ébredést s azt, hogy akkor még lesz idő menekülni. S az utóeszmében még ott fénylettek földalatti kinesei, mellyektől válnia kellene. . . .

A mór orvos ekkor távozik s véle az utolsó hat alabárdos.

Dávid egyes egyedül maradt alvó leánya mellett a kihalt környék síri csendében. Egy egész napon át nem hallott annyi neszt, mennyit egy repülő szúnyog szárnyával okozhat. Csak néha néha hangzott egy egy tompa nyögés a vártól kis távolságra leásott keresztfáról, mellyen a harminczhat óra előtt kikötött Lőrincz feledteték egy ember kegyetlensége s a többinek — saját életért aggodalmaskodó elfoglaltsága által.

Ez volt az egyetlen élő lény a körülfekvő pusztaságban.

De Bengabál e nyögéseket sem hallá; elfeledte ő a multat, a világot, önmagát; fásúlt szivéből az érzés, száradt velejéből a gondolat kiveszett; öntudatlan tekintete elvonhatlanúl az alig pihegő gyermekre volt szögezve — nézett, de nem látott. . . .

A föld színén terjengő gözkör az est röpködő homályával kezdé összefolyni s a láthatár keleti szélén a teljes hold vérvörös tányérra emelkedék, míg nyugotról fekete felhőterület voná be gyászszal az eget. Hold és felhő perczenként közeledének egymáshoz — az éj szomorú királynője palástjába rejtekezni sietett.

Az előmlő reszketeg sugarak a templomszerű csarnokot, hol Ráchel fekvék s az öreg örködött, baljóslatú félelmes világgal áraszták el. Az egykor tündéri terem, mellyben az érzék kéjelgésre minden egyesítve volt, s mellyből a növényéleten kezdve minden egyébké kipusztult, sőt még az elhanyagolt szö-

kőkút locsogása is elhallgatott — inkább sírbolthoz volt hasonló, melyben a ravatalon fekvő halott lábainál egy tulvilági gnóm viraszt.

A kelő hold delejes sugara által érintett Ráchel fölegyenesedett ágyában. Az ámultságából felrezzent apa az ébredés óhajtott perczeit vélte elérkezettnek — de látva a lezárt szemhéjjakat, új jósszavakat várt a halvány ajkáról. Ezek azonban mint a szemek is zárva maradtak; a könnyü légi termet egy mozdulattal kelt le fekhelyéről s ment egyenesen — a rendes léptek lejtése nélkül, a keletre nyíló ablaksor felé.

Dávid dermedten nézett utána, s álmodni vélte, midőn a hófehér alakot a magas falzaton természetfölötti könnyűséggel s láthatlan erő által vonva emelkedni s az ablakok egyikén ki eltűnni látta.

Pár perc múlva Ráchel a szabadban volt, — a tetőfokra fejlődött delezesség s az ez által ihletett belösztön biztos léptekkel vitte őt az irányban, hol az ábrándos gyermek sziv fájó szerelme az életet kereste, s hol lelke ifját, százszoros halál kinaival végküzdésben találta a keresztfán.

Ez alá érve egy lebbenéssel emelkedett fel annyira, hogy az oszlophoz kötözött lábakat átfoghatá.

— Lőrincz! üdvöm, mennyországom! így halhatnom meg Jehova kegyelme! kiáltá, felébredett, s a visszatérő görcsroham még szorosabban fűzte őt az átölelt oszlophoz.

— Ráchel! Ráchel! Ráchel! hangzék rekedt rikoltással Fertővár egy toronyfokáról, s a hold mielőtt a reá rohanó felhőbe veszne, a gnóm alakot mutatta ottan, ki előre görbedt testével minden pillanatban a magasbóli lebukással fenyegetett.

A koromsötét éjben egyetlen pont körvonalai fehérlettek a keresztfán.

A messze síkot hirtelen keletkezett irtóztató szélrohamok ismételve söpörték át. A föld hosszas s körben járó tompa dörgéssel mordúlt meg, mintha az alsóbb rétegek nyögnének a reájuk nehezendő súly miatt. A vihar mindinkább dühöngött, a dörgés egyre erősebb s végre siketítő lön. A már napok előtt támadt földrepedésekből hullámsugarak löveltek fel, s egyesülten a Fertő patak zuhogó áradatával, a keresztfát pehelyként emelték ki és sodorták magukkal — — — —

Ugyanekkor a föld több perczig tartó erőszakos rázkódással megindult, s mire lecsendesült és az üvöltő vihar a fekete felhőterületet szétzilálta: a kibukkanó hold sárga arczata tengerhullámzatra tekinté ott, hol néhány percz előtt Bengabál büszkesége Fertővár s az uradalmához tartozó öt falu állott.

XIV.

Magyarország sanyargatott népe szentül hitte, hogy közeledik a nap, melyet az irás szerint jelek előznek meg egen és földön; s illy jelnek tartá, a nyomor fő oka — Bengabál Dávid palotája és földének elsüllyedését is; míg más részt a csodák közé sorozá azt, hogy a tőzsér által pogányul keresztre vont Lőrincz, Simon fia, az oszlopfával együtt száraz partra sodortatva, életben maradt. De testben és lélekben nyomorúlttá vált, hónapokig komor hallgatóságban borongott, s ha néha megszólalt, iszonyuakat beszélt a fertővári utósó napokról.

A szegény kis Ráchel hideg hullaként találtatott a keresztfa alján — oly erőszakosan reá fonódva, hogy alig leheté ölelő karjait onnan leválasztani. A Fertő tó partján temették el jó emberek.

A következő évben Robert esztergomi érsek az imént hozott törvény alapján az egyház átkához nyúlt, se egész Magyarországot tilalom alá; Dénes nádort és Sámuel néhai kincstárnokot pedig névszerint átok alá vetette.

A nádor leánya Olinda fátyolt vőn magára, s a Pest fölötti dunasziget kolostorának sötét falai mögé rejté szive örökös gyászát. Négy év múlva IV. Béla trónralépte első napjaiban ifjan szállott sirjába. Legalább egy fájdalommal kevesebbet vitt oda — nem tudta meg azt; hogy atyját az új király bosszúló haragja szemeitől fosztotta meg.

SZENVEDŐ LEÁNYNAK.

TÓTH KÁLMÁNTÓL.

A vad zivatarból síró esti szellő,
A szilaj fiúból csendes remete lett . . .
Imádkozom mélyen, hol senki sem látja,
Imádkozom most egy széttört oltár felett.
Romokban találtam én ezt a szent képet,
De egy mennyei fény most is ömlik rája . . .
Légy megüdvözölve szomorú dalomtól
Titkos szenvedések szép halvány leánya!

Nem szenvedélyekkel közeledem hozzád,
Nincs az én szive mben mostan semmi földi —
Egy szelid fájdalom, csendes, hervasztó bú,
Ez az egész, a mi lelkemet eltölti.

S leng fölötted lelkem , mint fáradt fuvalom
 Ki nem virulhatott bús tavaszi tájon ...
 Oh ugy szeretem én az elnyomott tavaszt,
 Olly nagyon szeretem ... szeretem, és szánom!

Csendes borongásom kivisz a pusztákra,
 Feledni akarnék ... völgyben foly a patak ...
 Egyszerre a szívem erősebben dobog,
 S fölnézek a hegyre , hol a forrás fakad.
 Tégedet kereslek szép szenvedő gyermek!
 Mert a futó patak gyöngyökkel volt tele. ...
 Azt gondoltam , hogy fenn a forrás fejenél
 Ezen szép gyöngyöket te sirtad ugy bele!

Elhagyom a forrást , hogy elfeledjelek , . .
 Nagyon fáj én nekem a te bús emléked —
 Földre süttött fövel tapodom az avart,
 És czéltalan utam renetegbe téved.
 Halvány virágokat látok az erdőben,
 S újra nézem : az én szép szenvedőm hol van ? ..
 Lásd ! én azt gondolom , hogy a halvány virág
 A te titkos, fojtott sóhajodtól ollyan!

Nem szóltál te nekem soha fájdalomidról,
 Hisz találkozásunk is olly rövid vala!
 Hanem beszélt nekem egész történetet
 Fekete szemednek két bágyadt csillaga.
 Szép magas homlokod az istentől csupán
 Szenvédőknek adott diessugárban égett ...
 S ihletett érzésem teremtő művész lön,
 Szivembe festette szép halovány képed.

Ha már képed birom , add át fájdalomid is ...
 Mondd el ... oh én tudom , hogy részt veszek benne —
 S igy kettős fájdalom talán megadja azt ,
 Miért szivem annyit , s hasztalan esenge.
 Lásd , én ugy sem tudom azt , hogy mi az öröm —
 Nehéz volt én nekem örökké az élet ...
 Ismertesd meg velem halálom óráján — —
 Boldog leszek , hogy ha meghalhatok — érte dl —

MAGYAR NÉPVILÁG.

ÉLETKÉPEK AZ ELMULT JÓ IDŐKBŐL.

IRTA

JÓKAI MÓR.

Kedves a tyafiak.

(Folytatás.)

III.

Az eddigiekből annyit már tudunk, hogy van egy bizonyos tekintetes Berkesy Gábor úr, annak ismét van egy férhez adó leánya, a kit megkérni az ország két különböző oldaláról két házasulandó ifju ember siet, illető családjaik kíséretében, a mint illik.

Még egy kevéssé engedelmet kérünk tisztelt olvasóinktól egy harmadik helyre is betekíteni, azután mingyárt mi is oda megyünk.

** megye székvárosában lakott egy fiatal özvegy asszonyság, Csalsváry Julia, kit a szószapuló közvélemény világleányának nevezett el. Az ilyen elnevezéshez nem kellene nagy érdemek. Julia ifjasszony korában élemedett férje által igen szigorúan tartatott, az öreg úr egyenlő mértékben levén fősvény, szerelemföltő és ostoba; halála után annál gyorsabban törtek gátot az elfojtott szenvedélyek. A szép és meglehetősen birtokú özvegy imádóktól lón környezve, azokat nem is igen nagy gondal iparkodott magától elutasítani; estélyeket adott, szabadon társalgott, bálakban feltűnő öltözetet viselt, lovagolt; a mi mind elég arra, hogy a kis városban beszéljenek róla. Egy öreg úr, valami nagybátyjaféle, hajdan fizetéses assessor, lakott állandóul nála, mint gyámja, titkárja, vagy mije? Ez az egész városba hordta szüntelen a pletykát; akármilyen történet, még a mi nem történet is a háznál, azt abban az órában tudták a nemesi és polgári casinóban? még azt is, hogy Julia egyszerűen többször fel nem huzza ugyanazon selyem harisnyát, és hogy minden esztendőben egyszer beoltatja magát tehénhimlővel, attól tartva, hogy meghimlőzik. Holmi apróbb eseményeket, imádók cserélését, szerelmi perpatvart, összezördüléseket és házi jeleneteket minden nap friss sütésben lehet kapni a jó öreg Nánásy bácsinál, (így hívta az assessor urat az egész város) s a kinek e miatt szüntelen majd egygyel, majd mással gyült meg a baja: egyszer hirbekevert imádók akarták párbajra hívni másszor elutasított gavallérok fenyegették ütlegekkel, gyakran nem mert kimenni az utcára, mert attól félt, hogy rálesnek, otthon pedig Julia érezteté vele mindennemű szeszélyeit; hanem mind ez a jó öreg uron nem változtatott, azért ő pletykázott, a kire lehetett, eltagadott, a mit lehetett, és viselt minden következményt türelmesen.

Juliát minduntalan sürgették rokonai, hogy menjen férjhez, és hagyjon fel ezzel az élettel, válaszszon valakit imádói közül, s a többit kergesse magától; de mikor Julia olly szeszélyes volt, hogy ha igazán szeretett is valakit, mihelyt rokonai férjül ajánlani találták, képes volt kiseretni belőle, s soha se látni többé. Illyen formán a férhezmenés esztendőről esztendőre haladt, új meg új változatokon ment ke-

resztül, hire örökké volt, de soha sem történt meg, majd az elhíresztelt jegyes hagyta el a mennyasszonyt, majd ez ötlet, néha egy hajszálon mult el az egész, legtöbbször pedig maga az érdekelt fél nem tudott róla semmit.

Történetünk idő folyamában egy reggelen Nánásy bácsi bejárván a konyhát, s megtudva, hogy mit főznek? értekezve a társalkodónéval, s megtudva, hogy Julia milyen kedvében van? belépe öltöző szobájába, elmondandó, hogy mit beszélnek a kávéházakban?

Julia épen toilettjét csinálta, a szobalyány akkor gyűrűzé fodrozó vasára hosszú szőke hajfürteit; a delnő hanyagul eldülve ült bársony karszékében, nagy pálmalevelű cashmir pongyolája hosszú selyem bojtjából szélalmot csinálva unalmában.

— Jó reggelt, jó reggelt, kedves szép hugocskám; — selypíte kedvesen Nánásy bácsi, s galopp lépésben oda sasirozva Juliához, megfogá kezét, s a csuklón kezdve a körme hegyéig végig csókolva, minden pontnál felkiáltott; — oh mi kedves kezecke, oh milly élvezet lehet ezektől pofocskákat kapni. Jaj be szép ma az én Zsülim! Ezekkel a hosszú hajfürtekkal, bizonyosan ismét el akarja valakinek forgatni a fejét, ezekkel az l'anglais fürtekkal. Óh maga kegyetlen Penelope! Ma reggel ismét egy párbaj esett miatta. A szép Lujzi, az a csinos barna egyet kapott a homlokára. Boldognak érezheti magát, he, he, he! Ezt a szalagot, kérem, nekem kell idetűznöm a hajtekeresre, így ni. Hát nem legjobban értek-e hozzá? Nem lett volna-e jó szobalyán belőlem? He, he, he?

Julia csak nem akart nevetni mind e bohóságokon, s komolyan fordult nőcelédjéhez.

— Betty! hozza el cipőmet.

— Nem! meg nem engedem, hogy más hozza el, mint én! Kialta Nánásy bácsi, visszatartva Bettyt, s törte magát a cipőkért, s rájuk találva, összeesókolá azokat, még a talpaikat is, úgy tevé le Julia előtt, ki himzett papucskáit lerugva, könnyeden voná fel a finom fekete atlasz cipőcséket, oly kevésé törődve Nánásy bácsi jelenlétével, mintha csak valami nőcelédje volna ott. Azzal felállt, a tükör előtt körülnézte magát, mintha mondaná: hát nem vagyok-e szép?

— Óh felséges, óh mennyei! kialta megdicsőült arczczal Nánásy bácsi, s gyönyörködésében majd elejté az állát, s könnyebb volt a lelkének, hogy azon helyre leülhetett, mellyről Julia felkelt.

— Nánásy bácsi; — szólt Julia, magát háttal nézve meg a tükörben; — én magát egy igen komoly dologgal akarom megbizni, mellyet addig nem lesz szabad elpletykáznia, a míg véghez nem ment . . .

— Hát nem vagyok-e én a legtitoktartóbb titkár a világon?

Julia haragos akart lenni.

— Én nem tréfálok bácsi. Hanem azt mondom, hogy ha elébb kihíreszteli a dolgot, míg megtörtént, hát megtépem.

— Nánásy bácsi örülni fog e kegynek; — motyogá az öreg úr, tréfásan levéve parókáját, s oda tartva huga elé fejét, melly oly sima volt, mint egy görög-dinnye.

A szobalyány kegyetlenül elröhögte magát e tréfára, mellyre Julia összevont szemöldökkel inte neki, hogy menjen ki a szobából.

Nánásy bácsi minden módot elkövetett, hogy hugocskáját megnevettesse, fer-

dére tolt a parokáját, — csikorogva nyitá ki burnótszelenczéjét, — pukkerlikat vágott a renaissance korából: — semmi sem sikerült; Julia ma nem akart nevetni.

A mint magukra maradtak, becsukta az ajtaját, leültette az öreg urat a balzacra, s maga eléje állt.

— Hallja Nánásy bácsi. Én férhez fogok menni.

A megszólított csupa meglepetés és kíváncsiság lőn.

— Magának el kell menni még ma **re, az alispánt felkeresni, s dispensatiót kérni számomra. Onnan vissza se jöjjön, hanem egyenesen menjen fel Pestre s mindent, a mi a mennyegzőhöz szükséges, — maga jobban tudja, mint én, — rendeljen meg, legfőlebb mához egy hétre; mert akkorra túl akarok rajta esni.

— Számithat rám angyalom. Három nap alatt vagy minden itt lesz, vagy azt hallja, hogy Nánásy bácsi meghalt.

— Iparkodjék számomra Pesten a lehető legrövidebb idő alatt menyasszonyruhát is készíttetni.

— Csak bizza reám angyalom. Magam felkeresem a leghiresebb tűművészeket, a kik a legelőkelőbb dámáknak és színésznőknek dolgoznak; V a r g á t vagy S ó v á r i t, s ha egy hét alatt el nem hozom a legpompásabb menyasszonyöltözetet, currentáltasson az újságban, mint egy elveszett ölebecskét, a kiért öt forintot kap a becsületes kézhezszolgáltató.

— Egyúttal írjon leveleket rokonaimnak, s hívja meg őket mához egy hétre tartandó menyegzőmre, hanem erre majd Pesten is ráér. Csak most rögtön üljön kocsira és menjen.

— Igen, galambom hugocskám. De hát mit irjak rokonainknak, mit?

— Hát miről beszélünk? Azt, hogy férhez megyek.

— Igen, de kihez?

— Hát azt is szükség tudni?

— Hahahaha! Hisz az a fácit a dologban!

— Furesa; — hát írja meg, hogy S ó s K á l m á n h o z.

— Sós Kálmán? Sós Kálmán? Hallottam már egyszer a nevét. Hogyan irják? két ó-val, vagy két ss-el?

— Irja, a hányal akarja.

— Kicsoda-micsoda e derék ifju ember?

Julia komoly áhitattal felelt rá: „k ö l t ő.”

— Hát még?

Julia félharaggal, félbámullattal tekintte az öregre, mintha mondaná, milyen együgyűek a vén emberek s azzal daczos vállvonítással monda:

— Úgy hiszem, hogy a sors eléggé bőkezű volt akkor, midőn valakinek gazdag szellemet adott, a helyett, hogy gazdag hivatalt adott volna.

Nánásy ezt nem értette, tehát megnyugodott benne, magában ilyenformán töltve ki ezt a rubricát: valami éhenkórász, tánczmester, vagy komédiás, vagy más efféle lehet a gyönyörű madár, a kit Julia férjeül választ azért, hogy annál könnyebben uralkodhassék fölötte.

Julia hagyta elmélkedni az öreg urat s elkészíté saját kezével az útravaló szükségleteket, elrakva mindent a kocsiládába: külön chatouilleba a borotválkozó eszközt; felírta egy tárczába, a miket nem volt szabad elfeledni, beletett egy csomó meg nem számlált bankjegyet, s átadva azt Nánásy bácsinak, maga ráadott öreg kaputot és bundát.

fejébe húzta az utazósüveget s lélekzeni sem hagyta addig, a míg fel nem ülteté az előjáratott hintóba, nehogy ideje legyen elbeszélni valakinek a friss titkot.

Nánásy bácsi azonban, a míg a városon végig ment, két három úri ismerősével találkozott, s nehogy kifúrja az oldalát a titok, a kocsiból kihajolva elmondá nekik röptében, hogy hugoeskája házasodik, elvesz valami fiatal ismeretlen embert, most küldi őt a dispenzaczióért az alispánhoz és Pestre ruhákat és tortákat rendelni. — Ilyenformán aztán egy óra mulva az egész városban mindenki a titkos mennyegzőről beszélt, s találgatták, hogy ki lesz a szerencsés vőlegény? mert annak a nevét Nánásy bácsi elhallgatta — takarékoságból: hogy mikor vissza jön, akkorra is maradjon kiharangozni valója.

Julia azon nyugodt tudattal, miszerint ügyeit jól rendezé, tért vissza termeibe, parancsot adva eselégeinek, hogy Kálmánon kívül senkit be ne ereszszenek hozzá.

Nemsokára léptek hangzottak a folyosón; Julia a legérdekesebb kedélyt iparkodott arcán visszatükröztetni, megismerve a lépések hangját, mert szerelmes emberek még a csizmasark kopogásai közül is megismerik a választottjukéit. E tekintetben a szerelmes emberekénél csak a lapszerkesztők ösztöne finomabb, a kik a kapu alatt kopogó lépésekből megtudják itélni: valyon a posta jön-e előfizetőkkel, vagy pedig valami poéta versekkel?

Juliánál megfordítva állt a magnetismus. Ő a költőre várt, nem a postára, és nem csalódott: Sós Kálmán úr nyitá be az ajtót.

Érdekes halavány ifju volt. Nem az volt rajta az érdekes, hogy halavány volt, hanem ez, hogy olly arczszal lépett be az ajtón, mint Hamlet a koponyával s patheticus léptekkel Julia elé járulva, ajkaihoz e melé a delnő kezét s ott tartá hosszan, még tán most is ott tartaná, ha Julia bele nem szólt volna, karjaiba fogózva.

— Önnek valami baja van Kálmán, hogy olly szomorú?

— Szomorú vagyok ugyebár? — mond a költő; — mint Leviathán, ki vigadó angyal társai között járt s már homlokára volt írva, hogy le fog az égből vettetni

— Az Istenért! — szólt megijedve Julia — mi baj fenyegeti önt?

— Semmi, semmi; — szólt nyugalommal Kálmán; de olly arczkifejezéssel, mellyből iszonyuakat leheté gyanítani, s nagy színpadi elernyedéssel egy karszékbe bocsátkozék.

— De igen, igen, önnek valami baja van! — kiálta a delnő komolyan megrettenve; — én kívánom én követelem, hogy azt nekem megmondja.

A költő ismét a-tempo fölemelkedék s megfogva Julia kezét, mélyen tekinté annak szeméibe.

— Hisz-e ön a sejtelmekben? kérdé kísértetes hangon.

— Minek az?

— Nem ismeretes-e ön előtt azon érzés, melly valami az álomból az ébrenlétben? midőn legvigabbak vagyunk, egyszerre, mintha valami hideg kéz simulna végig arczunk felett, hogy ajkainkon a megkezdett kacaj elfagy, s mintha egyszerre egy büvtükröt látnánk magunk előtt, mellyből tulajdon arczunk néz reánk, halaványan, sötétten, mintha mondaná: ne örülj!

— Ugyan hagyja el; — szakítá félbe Julia, — kire izgatóan hatott a poezisnak ez a neme; — nem jó ilyenekről beszélni. Szóljunk inkább mennyegzőnkről. Kapott ön már levelet rokonaitól?

Sós Kálmán Lord Byron képet csinált, s szeméit felfogatva monda:

— Ön boldog, óh Julia, óh ön még gyermek és tud mindennek örülni.
 — Ugyan hallgasson! hisz idősebb vagyok magánál jó öt esztendővel, ha nem
 többel.

— Ah Julia, az időt nem az évek teszik. Ön gyermek huszonnyolcz évvel; én
 megaggott férfi huszonnégygyel. Nem az a legvénebb, a ki legtávolabb van a bölcső-
 től, hanem az, a ki legközelebb van a sírhoz, nem a napok száma hozza meg az ar-
 czok reddőt, hanem a napok terhe. Én szenvedtem annyit, a mennyi egy ötven éves
 életre elég

— Szegény Kálmán! — Sohajta Julia, a költő vállára simulva, s elég gyöngéd
 volt meg nem kérdeni tőle, — hogy mi az ördögöt szenvedett már annyit? Egyéb-
 iránt erre azt felelte volna Kálmán, hogy azt nem jó meghallani emberi füleknek.

— Lássa ön. Folytatá Kálmán, e pillanatban, midőn önnek mennyei arczát lá-
 tom, midőn szívemnek lángolni kellene azon gondolatra, hogy önt birni, önt örökre
 enyimnek nevezhetni fogom, valami jéghideg sohajtás azt látszik súgni lelkembe: ne
 örülj, minden bizonytalan a nap alatt.

— De már ez bizonyos, mert már a dispensatióért is elküldtem, s egy hét múlva
 rokonaink itt lesznek, s menyegzőnket megtartjuk.

— Hah! egy hét múlva? Tudja-e ön, hogy akkor augusztus t i z e n h á r m a d i k a van.

— Biz én nem néztem a kalendariumot.

— Ah Julia. Az én sorsomra iszonyu befolyást gyakorol a tizenhármadik
 szám. Minden baleset a hónapok tizenharmadikán történt velem.

— No hát megtartjuk előtte való nap.

— Ön olly biztosan beszél, mintha a sors kezét kezében tartaná.

— Hát ha én akarom, és ön is akarja, akkor csak úgy gondolom, hogy mint bi-
 zonyosról beszélhetünk.

Kálmán e szóra felemelé tekintetét s mutató újját feltartá, a magasba intve
 úgy hogy Julia azt kezdé hinni, hogy valami pókhálót fedezett fel, melly a plafondrul
 csügg le, s azt mutatja neki.

— Felettünk él a sors, és a sors szeszélyes. Összetört szívek, széttépett remények
 a legédesebb áldozatok, mikben gyönyörködik. Oh Julia ön boldog, ha nem jutott
 szívébe azon de le j e s érzelemből, melly a holnap sejtelmével tölti el a gondolatot,
 ha keble világában nincsenek meg azon bűvös húrok, miken a jövőnkbe látás szilaj
 keze játszik; különben önnek arca is eltanulná arczomtól a haloványságot.

Julia már unni kezdé ezt a sok v i s i ó t, m a g n e t i s m u s t s más efféle arany-
 eres sejtelmeket, s hogy más irányt adjon a mulatságnak, leült zongorájához, s el-
 kezdett rajta egy csinos fantaisiet játszani.

Kálmán oda könyökölt a szék karjára, mellyen Julia ült, sötét arczczal a jöven-
 dőkbe látszott nézni, haját felborzolta, szemei villogtak, majd ismét karjait összefonta
 s fejét mellére csüggeszté, újra a székre könyökölt s fejét a tenyerébe bocsátá, végre
 nem bírta tovább érzelmei súlyát, öklével homlokára csapott, s a legnagyobb exalta-
 tióval kiálta fel:

— Ah, egy illy pillanat! e dalt hallani, — tégedet ölelni, — s kéz kézben, szív
 szíven meghalni együtt, — egymásba lehelni lelkeinket! — Ohajtasz-e együtt meg-
 halni velem óh Julia.

— Majd, ha jó öregek leszünk, biz az szép lesz: de még egy kicsinyt hagyj bennünket élni.

Kálmán szálnalmas arczczal tekintte Juliára, fájdalommal érezve, milly mélyen kell a nő lelkének az övén alul állani, midőn azt sem birja felfogni, mi irtóztató gyönyör van abban: meghalni együtt? mikor semmi bajunk sincsen. Ritka ember képes ezt felfogni.

Ezentúl Kálmán egy szót sem szólt többet, végig járt néhányszor a teremben, mint egy vándorló lélek, a kinek egyéb passiója nincs, mint az élő embereket ijesztgetni, azzal felkapta a kalapját, s egy öngyilkos elhatározottságával odalépve Julia elé, szívvrázó hangon monda:

— Isten veled! Adja az ég, hogy sejtelveim ne valósuljanak.

Azzal kiszakítá magát jegyese karjaiból, az ajtót is majd kiszakította sarkából, s dült arczczal eltávozott.

Szegény Julia egészen kétségbe volt esve, minden rosztul kezdett félni, utána küldé az inasát, hogy nézze meg, nem tett-e valami kárt magában? s addig meg nem nyugodott, míg az inas hirül nem hozá, hogy a tens úr a casinóban rostélyost eszik zöld foghagymával, a miből inasészszel azt lehet következtetni, hogy ma aligha akar hölgyekkel szóba állani.

Ebben félig meddig megnyugodva, délután tömérdek látogatással volt elfoglalva Julia, s megütközéssel tapasztalá, hogy a kik két három esztendő óta nem lépték át a küszöbét, mindenféle emberek jönnek hozá, s czélszásokkal, tanácsokkal iparkodnak kutatni, fürkészní azt a titkot, a mit ő már öt mérföldnyi távolságra hitt a várostól, s egyik esodálkozásból a másikba esett, tapasztalva, hogy már az egész város tudja, miszerint ő egy hét mulva mennyegzőjét üli.

Végre kénytelennek érzé magát hermetice elzárni mindenféle látogatás elöl, s íróasztalához ülve, elkezde egy szép, érzelemteljes levelet írni jegyesehez. Meggondolá, hogy mennyire széthangolhaták prózai észrevételei a költő fellengős ábrándozásait, s milly keserű utóhangokat hagyhattak azok annak nem földi szízmákban járó szellemében s hogy azt jóvá tegye, belegendolkozta magát azokba a képtelenségekbe, a miket Kálmán elmondott, ráerőszakolta képzeletére azokat a furcsa érzelmeket, a mik sejtelmeknek nevezhetők, a miket érez az ember, ha a gyomrát meghütötte, vagy náthája következik, vagy midőn tánczközben észreveszi, hogy valami kapocs szakadni vagy fejéke lebomlani készül; ezekhez hasonló sejtelmek között irt össze egy csomó holdas historiát, a midőn belép a szobaleány s hoz egy levelet, mellyet épen most adott át neki a posta.

Julia boszusan kapá el a levelet, kizavartatván sejtelmei ködéből, de a mint rápillantott s a kézírást megismeré, akkor aztán igazán sejtelmek szállották meg. Kálmán írását ismerve meg a boritékon.

Szívdobogva tartá kezében a zárt levelet. Valyon mit ír? Irgalmas ég? Hátha az van a levélben, hogy a midőn e sorokat olvasom; akkor már annak írója . . .

Nem engedé magának bevégezni a rémeszmét, hirtelen inte szobaleányának, hogy távozzék, s egyedül maradva reszkető kézzel bontá fel a levelet. Négy sűrűn írott oldal állott előtte.

„Imádott, örökké feledhetlen angyal!

„Láttál-e már valaha két csillagot az égen, mellyek olly közel állanak egymáshoz, hogy pusztá szemmel egynek tartaná őket az ember, s mellyek világteremtés óta

egymás körül forogva, csodálatos tüneményt képeznek a csillagrendszerben s ime egy véletlen szavára a mindent kormányzó sorsnak, egyszerre egy közülök elválnak, s megindulva az égen, üstökös csillag lesz belőle, mellynek végzete a világokon kívül búj-dokolni s ijesztetni vészt jósló lángjaival a remegő csillagokat, . . .

Juliának nem volt türelme ezt az egész astronomiát végig olvasni, hanem egyszerre a végére futott, s olvasá, a mi ott állt.

. . . . „miután atyám kívánsága életemre nézve vasbilincs, melly engem, mint Prometheuszt a sziklához lánczol, ő pedig azt kívánja tőlem, hogy tekintetes Berkessy Gábor, protonotarius úr kisasszonyát vegyem nőül, nem marad hátra más, mint meghalnom, vagy engedelmeskednem. Ha csak enmagamat tekinteném, boldogság volna reám nézve a halált választani, de te rád gondolok, kinek lelkét illy eset örökre megzavarná, azért élni fogok és engedelmeskedem, csupán te érted, csupán a te nyugalmadért. Könnyekkel szememben, szivembn a halál töreivel irom e sorokat hozzád: felejts el örökre engem, ki emlékeddel halok meg. Sós Kálmán.

Julia a holdból esett le. . . .

Hát ez volt az a halálos sejtelem, az a magnetismus, azok a titkos visiók, hogy egy mást akar nőül venni.

A következő pillanatban hideg vérrel fogá össze a levelet a magáéval a delnő, s a nélkül, hogy arra is méltatná, hogy kétfelé repeszze, bevetette a kandallóba.

Csengetett.

A szobalyán belépett. Julia néhány szót irt, s azt lepecsételte.

— Az inas rendeljen rögtön lovas futárt, a ki Nánásy úr után menjen s ha még az alispánnál kapja, adja át neki e levelet, ha ott nem találja többé, menjen utána! Pestre, az arany sasba szokott szállni, ott keresse fel. A fizetést nem kell kimélni.

A város tele volt már a hirrel, hogy Julia férjhez megy; az volt csak még a szerencse, hogy senki sem tudta, kihez?

Illyenformán Berkessy Gábor úr kisasszonyát még harmadik oldalról is fenyegeti a szerencse; — hogy ez érdekes szerelmi csőd hová fog fejlődni? azt időjártával, annak rende és módja szerint szinte meg fogjuk tudni.

(Folytatjuk.)

MŰBIRÁLATI ROVAT.

Husvétii leczke gyanánt nem ártand e szentirási helyet fölvenni: „Ne tedd azt másokkal, mit nem akarsz, hogy mások veled cselekedjenek.“ --

A közönség eleget bírálgata, illendő, hogy egyszer már ő is megbíráltassék.

A múlt héten a színház szokott husvétii szünetjét tartotta. „N o r m a“ nyolczszor adatott egymásután, a nélkül, hogy valaki a repertoire ellen feljajdúlt volna, s a nélkül, hogy valaki a színházban unatkozott volna.

Ha azok mind rendesen eljárának a színházba, kik e héten előadások nem léte miatt unalomról panaszkodtak, úgy az igazgatás még ma megkezdhetné a színház nagyobbítását.

Előadások nem voltak, de azért theázó társaságokban dilettáns kritikusok — az az fitymálók még is akadtak, — kik divatból operáink roszasága ellen beszéltek; mégis csak arany kora volt az a színháznak mondák, midőn Schodelné és Hollósy ragyogtak a színpadon, az idősbeknek Dériné jutott eszébe, sőt volt fiatal asszonyság, a ki még Czibulkára és Katalanira is élénken tudott emlékezni, s csak azt sajnálta, hogy még akkor „Sieben Kurfürstben“ játszottak. Bizony aranyabb kor lehetett az minden tekintetben, még akkor a váltópénz is jobban játa, mint most. Az ember hajlandó a multon elmerengeni, midőn a jelen szemüvegét kezébe veszi, ebben fekszik az ábrándozás édes gyönyörűsége. De ha az akkori krónikákra forgatunk, úgy találjuk, dilettáns kritikusok akkor is voltak, abban az aranykorban ép úgy nem tetszett sok, mint most, és némi tekintetben, mint az ígérlet földje, úgy tűnt volna fel a publikum egy részének, melly mindig azt ohajtja a mi nincs, vagy a mi volt, vagy a mi lesz.

Hogy operánk ügye sok tekintetben előbbre van, az kétségtelen, a mi valóban hiányos benne, az változó, javítható temporaneus hiba.

Szántsándékos ártalom nélkül az, a miben véges organismus nincs destructiónak, vagy romlásnak nem indul, kivált ha műértelem és hazafias gondosság örködnek felette.

Ócsárlók mindig akadtak, s a színház mégis megtelt, úgy látszik azon elv közdivatba jött, hogy az ember kedvencét legtöbbet ostorozza. Ócsárlók és tele ház! ez még nem szomorító dolog; mikor lesznek már drámánknak is számos ócsárlói?...

A múlt évi olasz staggioneval Londonban ép ez volt az eset, az impressario ura, szidták, mint a bokrot a sok rosz énekesért s énekesnőért, pedig ott volt Cruvelli, Viardot, Fornes s isten tudja még ki a legelső t o r o k - c a l i f o r n i á k közül... elég az hozzá, nem kellett; a kritika szidta őket, a közönség szidta, s hogy szidhassák rendszeren eljártak a színházba; ha pisszegtek, az énekesnő túlkialtotta a pisszegőket, az énekesnő kiáltásait meg a tapsolók ügyekeztek felyül haladni; az igazgató pedig a foyer-pénztárban esendesen mosolygott magába és számítá a jövedelmet.

Operánk rosz? — kérem tessék róla meggyőződni mindenkinek, hogy rosz, mindennap, mikor előadás van, ez sem a színháznak, sem a közönség meggyőződésének nem fog ártani.

Különben is mit gondolnak, mért szült olly nagy zajt és heves ellenzést a magyar operának Berlinbe menetele? bizonyára nem azért, hogy magyar dalműveink kétségtelen diadalát nem szeretnék, vagy hogy Erkel „Hunyadi“-ját Császár „Kunok“-ját és Doppler „Ilká“-ját, csak született, tősgyökeres s külföldi légszívástól megkimélt magyar torkokból gondolnák csupán élvezhetőnek, — nem!! A valódi ok az, hogy azon egy hónapra is itt akarják marasztalni az operát; úgy tesznek, mint a vendégszerető magyar gazda, hogy vendégit megmarasztalja, leitatják kocsisát, lehúzzák róla a bundát s kiszedik k o c s i j a k e r e k é t!

Azt gondolja tán valaki, hogy csak a színpadnak vannak színfalai? korántsem, — a közönségnek is van, a journalistáknak is van, még zsebünknek is van, csakhogy ezeket s ü l y e s z t ő k n e k nevezik.

Az e m b e r i s é g színfalai közt még a husvét alatt sines szünet, néha itt még ekkor is olly előadások történnek, mellyek a színpadon a husvéti szent napokon kívül is tiltva volnának. A világ színpada felett ez az előnye meg van a játékszíni színpadnak. Ez most megpihent a kebelrázó események, nyomor, gazság látományától; er-

dők, városok, paloták, kőszirtek, tengerek terhét egy darabig nem volt kénytelen viselni, mindezek mint a l m a k könnyeden lebegtek felette — a zsinórpadon.

Egyébiránt a színpaddal a színész is élvez valamit e jótékonyaságból; levetkezé al-alakjait, síró szemének mosolyát, mosolygó ajkának fájdalomvonásait, a terhes fenéget és nagyságot, és egy pár pillanatra, saját elégedett énjének élhete; a „c s a l á d i d r á m á b ó l“ a családi boldogság karjaiba menekül.

Csak a szegény színbirálónak nincsenek nyugpercei. Hogy rovata üresen ne maradjon arról is írni kell neki, hogy nem volt előadás.

De hiszen hányszor kénytelen ő a s e m m i r ő l írni?!

B.

TARKA KÉPEK.

EGY ÖREG SZINÉSZ NAPLÓJÁBÓL *).

I. A jámbor diák.

Erdélyben jártunkkor egy jámbor kinézésű diák megkeresett bennünket. — Bejártam több mint felét M. honnak, mondá, de nem kapok hivatalt, barátim nem vehetnék-e valami hasznomat? a diák gramatikából adhatok leczkétet. — „Hát nem gyűlöli ön a színészetet?“ — Nem biz én, sőt ha értenék hozzá magam is fellépnék; felelé ő. — Hallom tiszta kiejtése van, olvasni bizonyosan tud és írni, mondám én, ha ugytetszik, betanítjuk sugónak, elején csak szerepeket fog sugni a nőknek, azaz betanítja őket szerepökre, azoknál megtanulja, millyen sebesen kell olvasni azaz sugni, mennyit kell pauszálni stb. azután a színpadi előadásokban rendesen sughat; de azért fizetése lesz e mai naptól kezdve miből élhet. Hanem ezen szegény színész kelléket ezentul szentnek tekintse, mert ebből fog élni; és mások előtt is védje állásunkat. — Azt ígérem, felelé ő. — Mig szokásainkhoz, szabályainkhoz alkalmazza magát, a mi nagyon könnyű, addig nálunk maradhat, ha akármilyen okból távozni akar, mindenkor szabadságában fog állni. Valahányszor valamely városban bevégezzük pályánkat, vége az esztendőnek, kiki elhagyhatja szabályaink szerint a társulatot, egy két nappal előbb jelentse elmenő szándékát, és bizonyítványt vagy ajánló írást vehet tőlünk, mit magistratuális személy által aláíratunk. Egy héti gyakorlat után már az előadásokban is kellett őt használnunk, vigyázott a műjelekre és olvasni is tudott, egyetlen hibája volt, hogy néha a hasonhangzásu szavakat összezavarta, azzal némelly színészt, ki minden szót a sugó után elmond, megzavart. Ha ezt szemére lobbantották, makacsul tagadta. — Tudja-e — mond N. Pista **) — hogy a tegnapi előadásban üröm helyett

*) Jelen kéziratot veterán színészünk Balog István közlévelünk, kinek neve, mint hajdan a magyar színészet vándoréveiben a legjelesebb társulat igazgatójává, eléggé ismeretes, s ki hasonló jellemző naplótüredéket a magyar színházi almanachban is közlött. Vajha többi veterán színészeink is jegyeznék fel életüknek annyi szomorú tréfa, s annyi vidám viszontagság között szülemlett tapasztalásait s kalandjait, minőkben semmi sem olly gazdag, változatos és jellemző, mint a színpadi élet kettős világa.

Szerk.

**) Egyike volt az akkori mind az életben, mind a színpadon legcomicusabb alakoknak. Szerk.

örömet sugott nekém — e még csak semmi, hanem azt kellett volna súgni: Ön nagyon boldog, s e helyett azt sugta: nagy bolond. — Ez rágalom, felele ő, akármiben fogadok, kogy az velem soha sem történik. — Fogadjunk! mond Nagy Pista, vegyük elé a tegnapi könyvet, menjünk azzal a kertbe, ön feküdjék a gyeprre, mintha sugólyukba ülne, két jó barátját válaszsza bírónak, kik vele együtt bele nézzenek a könyvbe, és mikor valamely szó olvasását elhibázza, a bírák intenek, azok intésére pedig kettő két felől az úr hátához áll, czérna vastagságu vesszőeskével, kiket már én választok, s igen kimélve egyet legyintenek ön hátára, hogy emlékeztessék, mikor hibázik. Ha hiba nélkül egy felvonást el tud sugni, akkor én fizetek az igaztalan rágaloméért 10 forintot, mit közösen az úr egészségére megiszunk. Áll az alku; felele ő. Kimentünk a gyeprre, ő sugott, de minthogy a két bíróra inkább ügyelt, mint a hibátlan olvasásra, többet hibázott, mint előadás alatt. — Még sem hitette azt el vele sem Nagy Pista, sem füzfavessző, hogy ő nem a legjobb sugó a világon, hijába! a művészi öntudatot nem lehet az emberből kiporozni, hajdan vékony füzfa vesszőkkel capacitálták a művészeket, mai világban a critica már dorongokat applicál, épen olly sikertelenül, mint hajdan.

II. Festett sugó.

De hát mondja meg barátom, kérdé egy izben a jámbor sugótól Nagy Pista, miért festi ki fehérrel és vörössel a képét, bajuszát, szemöldökét pedig korom feketére, és mért ölt magára sujtásos paszomántos dolmányt, mikor a sugó lyukba ül? a sugót senki sem látja, nem is kívánja látni, sőt nagyobb része az avatatlan nézőknek nem bánná, ha nem is hallaná; a sugónak nem kell magát átalakítani, mint az előadó színésznek, ki festéssel, jelmezekkel más alakot vesz fel, t. i. mint előad vagy is játszik. — Hijába beszél az úr, felelt a mi sugónk, a decorumot én is megadom a közönségnek, s az úr nem kívánhatja, hogy én mellőzve a publicum iránti tiszteletet és illedelmet, mint egy mozsdatlan paraszt ficzkó üljek a sugólyukba. Igazsága van felelének nevetve a többiek. — Nagy uram hagyjon békét ezen becsületes ifunak ő tudja, mit csinál.

III. Barkáci Náni.

Ennek a mi sugónknak volt egy igen kedvencz dala, melly így kezdődik: Barkáci Nani Summer Háni, — a dallama egy igen együgyü $\frac{3}{4}$ tactusú ugynevezett laendler, de ő abba annyira szerelmes volt, hogy minden emberre, kivel értekezésbe jött, rá kívánta tukmálni, dicsérte, dalolta előtte, hogy tanulja meg, mig többnyire mindenki rá únt, és oda hagyta őt dalával együtt a faképnél; ő nagyon csodálkozott, hogy nincs az embereknek jó izlésök, illy szellemdús nótát felfogni, mert az a dal képes volt őt örökké vidám szeszélyben tartani. Ha sokan együtt kimentünk sétálni mulatni, ő hátul maradt mindnyájunktól izolálva és dudolta „Barkáci Fáni, Summer Háni“ és feje bolintgatásával verte hozzá a tactust igen vig, megelégedett ábrázatot csinálván hozzá. Ha pedig valamely pártfogónknál voltunk ebéden, vagy más multságban, mihelyt alkalom nyilott a dallásra, mi ritkán maradt el, ő azonnal rá kezdte nótáját; persze kinevettetett; de ő ezt részére magyarázta, mondván: látják, mint tudják a jobb izlésűek méltányolni nagybecsü nótámat; ha pedig olyan háznál voltunk, hol dallásra nem került a sor, érdekesebb beszélgetések miatt, például tudós professor, politikus vagy költő házában, hol igen sokat tanultunk, mert illy társalgás mivel leginkább

a színészt, ott ő nem volt hallgató, hanem félre húzta magát egy ablakba, és mivel kedvencz dalát fennhangon nem dalolhatta, csak halkán mozgatta száját, magában mondván annak szövegét és feje bólogatásával vorte hozzá a tactust.

IV. Az első színpadi fellépés.

Sokszor előhozta kívánatát a mi jó diákunk, hogy inkább szeretne a színpadra fellépni, mint szűk sugólyukba sukorgni, hol nem nyílik elég tág mező talentumának, mint a színpadon. Oh ha én ott declamálhatnék vagy dalolhatnék, fogadom egy sem fogna ki rajtam, ha százszor Medve vagy Farkas is (Ezek akkoriban elsőbb színészek voltak, és a mi fraterunk mint sokan nézőink közül azon balhiedelemben voltak, hogy ezek álnevek, holott családi nevek volt). De előre kikötöm, hogy én választok magamnak valami hős nevet, például Párducz. — No jól van barátom még ugysem lépett a színpadra soha, következőskép neve nem volt a czédulán, tehát Párducz név alatt vállaljon el egy szerepet, majd meglássuk nem kap-e lámpa lázt, nem ijed-e meg a közönség látásától, midőn annyi nép mind reá függeszti szemeit. Ugy vélem előbb is kisebb szereppel próbálkozzék meg, például „Mátyás király választatása“ című darabban van egy országgyűlésre jött katona, annak kevés beszéde lesz. Első szava e végszóra: Atyafiak hová valók vagytok? azt kell felelni: Erdélyből; második, e végszóra kivel jöttetek? feleli: Szilágyi Mihálylyal; 3-dik végszóra: hányan vagytok? felelet: 20 ezeren. — Ezt akár ma kész vagyok elmondani, azonban mégis kérem kézbesítsék nekem a szerepet, majd ugy elkészülök én rá holnapig, hogy nekem aztán sugó se kell. Másnap jókor reggel kiment a mezőre és nagy szorgalommal hangosan szavalva egész rekedésig bele tette magát szerepébe. — Próba ideje elkövetkezvén, azt kevés igazítással el is mondotta, próba után ismét kiment a Duna partra, és néhány óráig gyakorolta magát a szavalásban, és már két órával előbb megjelent az előadás előtt az öltöző szobába, minden pirosítót, hajport, krétát bajusz pedrót magára kent, a többinek mitsem hagyott, azért nem szólt neki senki, mert kezdőnek játék előtt elméjét legkevésbbé sem jó zavarni, tehát kimélte őt minden és hagyta monfondirozni, hogy ki ne essék szerepe jelleméből, mellybe ipar és fáradság által már jól behelyezte magát. Végre itt azon óra, mellyben ki kellett neki a színpadra lépnie, vármegye hajdú csákó fejében, Mária-Theresia korabeli banderális széles szablya oldalán, a tarsoly veregette hátul lába ikráját, kurucz mente, nadrág szoritotta mindenfelől tagjait, szokatlan volt benne az isten adta diákja, sarkantyú pengett a sarkán, szurkos fonállal felkötött bunda darabból készült katonás bajusz csiklándozta órra czimpáját, de azért az oldalfalak közt morzsolta ő szerepét, midőn int az ügyelő, hogy vigyázzon mindjárt jó reá a sor, s legyen bátor fel ne süljön. — Ej mit monda ő si fractus illabatur orbis impavidum ferient ruinae! — Avval megy ki a színpadra, de a lámpa világtól elhomályosodnak szemei, sem lát, sem hall, szólnak hozzá, súgnak neki, mind hijába, már folyik a jelenése, ő csak köhécsel, és nagy eltökélésre látszik készülni, míg végre kitör nagy hévvel, de már nem annak idejében, hanem sokkal később, midőn már a játék folyama tovább hajadt, egy huzamban elmondja szerepét minden értelem nélkül, Erdélyből! Nem vagyunk!! Magyarok!!! Húsz ezer!!!! Szilágyi Mihály!!!! azzaj hirtelen hátat fordít a közönségnek, és hősi léptekkel kijő az oldal szárnyak közé, törölvén magáról az izadságot, mint ki szénáját jól rendezé. No hát ugy-e elmondtam egy betűig, és elég hangosan, megérthette az utósó gyerek is. — Igen, mond az ügyelő, de meg kellett volna várni, míg a másik felteszi önhöz a kérdést. — Ej! nem vagyok

én abécés gyerek, nekem kérdést ne tegyen senki, tudok én felelni kérdés nélkül is — Igen de a végszót ha az illető előtte el nem mondja, nincs értelme a szindarabnak. — Mit várjak én másra, mondja el kiki a magáét és menjen dolgára, mit álljak én ott, ha nincs szavam.

ADOMÁK.

△ A mostani porosz király, mint tudva van, talpra esett élczékét szokott mondani. Egyszer valamelyik miniszterének fia exament adott, s olly gyöngén felelt, hogy a consistorium kénytelen volt azt határozni, miszerint újra tegye le még egyszer a vizsgálatot- A fiatal ember épen az nap estéjén egy udvari táncmulatságban szerencsés volt a királynőnek bemutatni; ő felsége a királyné hallotta már valakitől, hogy az ifju ma adott exament, de annak kimenetelét nem tudta, tehát egész kegyes leereszdéssel gondolá megemlíthetni: „hallom, hogy ön ma közvizsgálatot tett.“ — „Igen bizony, — szólt közbe a jelenlevő király, — s még pedig olly jól felelt, hogy a jelenlevők mind azt mondták rá: *da capo!*“

△ Van egy bizonyos városban egy ujságíró, a ki nagyot hall, és egy színész, a ki nagyon szeret hirt hordani. Ez utóbbi sok ideig fárasztotta magát azzal, hogy az előbbihez eljárt panaszait és észrevételeit vele közleni, s szörnyen csodálkozott, hogy azokból soha sem jött ki semmi az ujságban, míg végre valaki fölfedezte neki, hogy haszontalan munkát cselekszik, mert a kinek beszél a mondottokat soha sem hallja, csak rá szokta hagyni.

△ Városi asszonyosság. Miért ollyan drága az idén a fa?
Férj. Hát kincsem: kevés termett tavaly.

△ A visum repertum. Orvos (a megütött helyet látelve, segédjéhez) Irja ön. A panaszttevő fél balkarján látható egy ütésből eredt folt, akkora, mint egy species tallér.

Segéd (ír). A panaszttevő fél balkarján, látható egy ütésből eredt folt, akkora, mint 2 ft. 12 kr pp.

△ Szegények orvosa. Mutassa ön a nyelvét. Ugy látom, hogy a gyomrának van baja.

— Persze, hogy a gyomromnak van baja, mert nincs mit ennem.

ZAFIRKÁK.

B—től.

□ Mit bámulnak az emberek Ira Aldridgeon, azért hogy fekete? Hisz a művész mind rendesen *schwarz!*

□ Girardinné Ladi Tartüfféről a magyar azt fogja hinni, hogy férje írta; a francziák ezt soh' se hinnék el.

□ — Urambátyám, hozassuk meg Moore Tamás verseinek magyar fordítását.
— Nagyon rossz fordítás az öcsém.

— Miért?

— Nem látod, hogy még címét sem tudta „Szerecsen Tamásra“ fordítani.

□ — Nagysád, hogy tetszik önnek a két huszár!

— Kérem kiméljen meg, ke t t ő v e l e g y s z e r r e soh se volt ismeretségem.

Mellyik tükörbe néznek keveset a nők? — Az önismeret tükörébe.

— Musikális az ön fia, asszonyom?

— Ó igen, tapsolni jár az énekeseknek.

Mikép lehetne két part közt örökös közlekedést előállítani?

Ha egyik parton is állna egy gazdag ember, a másikon is egy gazdag ember, s közöttük két ügyvéd.

Miben hasonlít és miben különbözik az opera és hold egymástól? Gyakran mindkettő idegen testektől kölesözi fényét, mindkettő megtelik, de fogatkozásaik is vannak, végre ép úgy van operakór, mint holdkór, a különbség közöttük pedig az: hogy az operánál a szarvakat nem Luna, hanem rendszeren az Endymionok viselik.

Az ablak nem azért van, hogy az ember naphosszant kikönyököljön rajta, hanem hogy világot adjon a munkához.

ORSZÁGJÁRÁS.

— Ez most egy kicsinyt bajos, az egész világ el van öntve hóval, utak, vaspályák a szó teljes értelmében betemetve. Pozsonyban úgy kell a házakat kiásni a hó alól, a posta csak a dunán jöhet, ott is csak ezer veszedelem között, az újságírók, úgy vannak, mint a hajótörést szenvedett emberek, kik egy rossz tutajt foldozva össze, első nap elfogyasztják a maradék ételt és italt, másik nap az elhajigált kenyérhéjat szedik fel és a vitorlákból facsarják ki a benmaradt esővizet, harmad-negyed nap végre egymást eszik meg. Egyébiránt mire lapunk csak a székely földig is eljut, akkorra már ott a cseresznye érik. — Bécsben egy monsieur Roussel du Nord producálja az erejét 20 ezer fonttal megterhelt szekeret vontatva a prateren; ha már olly erős ember, megtehetné, hogy tisztitaná el a havat a vasútról. — Bécsből a kétkerekű Cab-okat, ki üldözték bonmot-kal, most Pestre készülnek.

BUDAPESTI HIREK.

** Holnap a belvárosi aranykéz utczei kisedővő intézet javára délután fél öt órakor a festészeti academia teremeiben hangverseny fog adatni, mellynek részletei e következők leendnek: 1. *Ábránd* zongorára, szerkeszté és előadja Székely Imre. 2. *Ördög Robert* operából a *kegyelem*, énekelve Téli Rózától. 3. *Variatiók* az *alvajáró* operából, gondonkára szerzé Kummer F. A. előadva Szuk Lipot conservatoriumi tanár által. 4. *Szondi Drégelen*, szavalja Jókainé. (Lapunk mai számában megjelent). 5. Dal a *holdhoz* Braundtól, éneкли Kőszeghy. 6. Románeczek, violoncellre, előadva Szuk Lipot conservatoriumi tanár által. 7. *Ábránd*, nemzeti hangok, szerzette és előadja Székely Imre. — Mind az érdekes összeállítás, mind az emberbaráti cél eléggé ajánlják a tisztelt közönség figyelmébe.

** A győri szintársulat több tagjai fővárosunkon keresztül utaztak e napokban Pécsre, a honnan majd a fürdői éjszak bekövetkeztével Balaton Füredre fognak menni.

** Irodalmi börzefolyam. Müller Gyula Vahot Imre összes munkáit adja ki, *Fátyolképek* cím alatt három kötetben, melyek közül a két első már nyomtatva van. Megjelent a Császár Ferenc által szerkesztett s Müller Emil nyomdász által kiadott szépirodalmi lap „Divatesarnok” mutatólapja, mely csinos kiállítás és saloni hang által teszi magát jellemzetessé. A multkori börzefolyamon Tamás bátya gunyhóját illetőleg hiányos telegraphi depechet közöltünk: nem 1800 példányból van 400, hanem 2000-ből 200. Jelenleg Pesten 8 magyar lap forog a közönség kezén, melyek közül hat divat és szépirodalmi lap; valamennyinek összesen van 5500 előfizetője, mely szám azonban napról napra láthatólag emelkedik. Tavaly ősszel az összes magyar lapok előfizetőinek száma nem ment többre 2800-nál. Az idén tehát csaknem még egyszer annyi.

** Nemzeti színház. A szünapok alatt következő drámákból osztattak ki szerepeket: *Tamás bátya* Czimszerep: Udvarhelyi. Bird. senator Szentpétery. Haley Fánscy. Harris, Tóth. György, Szigethy. St. Clair, Feleky. Bengali (ez a regényben nincs meg, comisus szerep) László. Elisa, Jókainé, Dolly (a regényben csak 10 éves Evangelina) Bulyovszkyné. — Ezekon kívül előkészület alatt van: Sullivan (czimszerep Lendvay) *Lady Tartuffe*. Szív és jegyajándék. Argyil és tündér Ilona, és egy ballet, mely a francia *Fleurs animées* (Élő virágok) eszméjéből van igen ügyesen szerkezve.

** A jövő héten következő újdonságok jönnek héti rendbe: kedden és csütörtökön *Othello* és *Macbeth* angolul. Ira Aldridge föllépte. Szombaton Argyil és tündér Ilona. Sulliván következő pénteken és hétfőn fog adatni.

MŰVÉSZET.

Az europai művészek Amerikába tesznek műutazásokat, az merikaiak meg esereben Europába jönnek. Ira Aldridge mint szimművész, europaszerte dicsértetik s nem sokára ismertetik is. — Egy Mason nevű ifju amerikai Londonban elismerésben részesült hangversenyt adott; ő az első amerikai Európában e pályán. — Egy néger énekesnő Párizsból, hová Mayerbeer „*Afrikanó*,” című operájára hívá meg, legközelebb Bécsbe jött hangversenyeket adandó. Bizonyosan hozzánk is eljövend.

— Az Amerikában Washingtonnak állítandó emlék Romában készül és egyike leendő a szobrászat legnagyobb műveinek. Magassága 70 láb. A szükséges óriási márványtuskót a pápai kormány díj nélkül adá hozzá.

— Wagner hírneves rézmetsző Nürnbergben jelenleg Rubens Krisztusnak kereszttróli levételén dolgozik.

— Pompeji városát már 100 évtől ássák és ma már egy harmada szabadon áll.

— Winckler F. Berlinben egy módot fedezett fel, miszerint a galambokat fájdalom nélkül egy évig tartó akár mi színre befesti. Megrendeléseket még külföldről is kap. Legujabban a porosz királyné kakaduját utánzá bámulásra ragadó sikerrel.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ. Eugenia eszázsrnő arczképét csak jövő számmunkban küldhetjük szét.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEÓ.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

DELIBAB

23

olvasó közönséghez s különösen tisztelt előfizetőinkhez

a

„PESTI NAPLÓ” ÉRDEKÉBEN.

Azon szerény öntudat kecséget bennünket, hogy a téren, mely lapjainknak kiszabva az új folyam megindulása óta nem mulasztottunk el semmit, mi által loyális irányunkat bizonyítani, hasznos munkásságot ébreszteni, az elcsüggedt elméket önbizalomra buzdítani, s nemzeti műveltséget s fajunk gyarapodását ápolni képesek valánk.

Azok számára irtunk, kik nem hunyják be szemüket az élet napi fejleményei előtt, kik a múlt felett nem feledik a jövőt, s kik a történetnek a gondviselés által vezérelt fonálán — akik tovább is haladni és fáradozni azon nemzetért, mely a természettől nyert nemes tulajdonságai fogva nem kevesebb boldogságra és szellemi életre van teremtve Istentől, mint bármely népfaj az emberi társaságban.

Igyekezünk a magyar közönségnek oly politikai lapot kiteremteni, mely akár hazai, külföldi közleményeire, akár végre tárczai és irodalmi tartalmára nézve minden más lapokulcsinra és szellemi értékre a versenyt kiállhassa.

E tekintetben nincs is szándékunk megállapodni; mert a jövő félévtől kezdve a „Pesti Napló”, tulajdonosa Emich Gusztáv úr áldozatkészségéből, tetemesen nagyobb áron fog nyomtatni, az eddigi előfizetési ár pedig megmarad; úgy mint:

vidékre postán küldve félévre (jul.—dec.) 10 frt. — évnegyedre (jul.—sept.) 5 frt. Budapestben házhoz küldve félévre 8 frt. — Évnegyedre 4 frt. pengőben.

Előfizethetni minden cs. k. postahivatalnál, és Pesten a kiadóhivatalban Emich Gusztáv kiadó-tulajdosznál uriteza 8 sz. a.)

E tetemes nagyobbulása a térnek azon előnyt nyújtja az olvasó közönségnek, hogy az újul. elsejétől kezdve a „Pesti Napló” mind tartalomra, mind változatosságra nézve még magasabb leend mint eddig, s nem csak valódi belértékre lesz képes többet nyújtani, hanem a világ is annyit foglaland magában ivenkint, a mennyit egyéb politikai lapok a birodalomban el nem nyújtanak.

Nem akarjuk a tisztelt közönséget czifra vásári ígéretekkel untatni. — Mint eddig, úgy most is, nem fog megelőzni más lap bennünket a politikai hírekben sem gyorsaságra, sem hűségre. Külföldi leveleink avatott szellemdús tollakból folynak. Hazai levelezéseink meggyőzőek leendenek. Vezérczikkeink hazai legsürgösb teendőinket s bajainkat fogják megvilágítani. Tárczáink folyvást érdekesen mulattató —; Irodalmi rovatunk ösztönző és multságos leend. Ujdonságaink csak közérdekűt foglalandnak magokban, s a nemzeti közérdeket egy pillanattal sem kerülendik el figyelmünket. S ezen fölül a hivatalos közérdekek és hirdetések a szükséghez képest részint egész terjedelmökben, részint kivonatolag adatni, úgy hogy vidéki tisztelt olvasóink minél több tekintetben kielégítenek.

S úgy hisszük, nem rajtunk fog mulni, hogy törekvéseinknek a közbirodalom gyarapodásában, de különösen nemzetünk anyagi és szellemi életében jótékony nyoma maradhasson.

Pesten, június 3. 1853.

Török János,

a „Pesti Napló” szerkesztője.

EMICH GUSZTÁV

nemzeti könyvkereskedésében Pesten, (a kigyó-utcza sarkán)

s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:

RAFF GYÖRGY

Természet-története

a kor kívánatához alkalmazva kijavította

STANCSICS MIHÁL.

Harmadik javított kiadás. Tizenöt színezett aczélmetszetű táblával.

Ara borítékba kötve 3 pengő fr.

A PÁRISI KIS ROBINSON

VAGY

AZ IPAR GYŐZEDELME.

FOA EUGENIA

UTÁN

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA

Gr. ZICHY ÁGOSTON.

Ara borítékba fűzve fekete képekkel 1 fr. pengő.
Kemény kötésben színezett „ „ 1 „ 30 kr. „

WASHINGTON.

Az amerikai egyesült államok köztársaságának megalapítása.

GUIZOT-tól.

Francziából fordították

Gyerőfy Gyula és Szabad Imre.

Ara fűzve 48 kr. pengőben.

MONK.

AZ ANGOL KÖZTÁRSASÁG BUKÁSA
és a monarchia helyreállítása 1660-ban.

Guizot-tól

Francziából fordították

Gyerőfy Gyula és Szabad Imre.

Ara fűzve 54 kr. pengőben.

Bevezetés

az észjogtanba.

Irta Dr. Pauler Tivadar,

egyetemi rend. jogtanár, magy. acad. lev. tag.

Ara 48 kr. pengőben.

LILIPUTFALVAI

LILIPUTI TÓBIÁS.

REGÉNY.

IRTA

SZÉKELY JÓZSEF,

Ara : 1 fr. 20 kr. p.

GYERMEKEK TÁRA.

LEPRINCE BEAUMONTNÓ

közkedvességű munkája.

FOA EUGENIA által.

Egészen átdolgozott s új regékkel bővített francia eredeti után fordítva.

Ara fűzve 1 fr. 20 kr. p. p.

BEŐTHY ZSIGMOND'

ÖSSZES

KÖLTEMÉNYEI.

Ara fűzve 1 fr. 20 kr. pengő.

Népdalok és Mondák.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG megbízásából szerkeszté és kiadta

Erdélyi János.

Ara kötetenkint 40 kr. pengőben.

Ápoljuk forrón a hazai irodalmat s ezáltal legbiztosabban nemzetiségünket!

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ UJ MAGYAR MUZEUM

HARMADIK ÉVI FOLYAMÁRA.

JANUAR—DECEMBER. 1853.

TUDOMÁNYOK ÉS MŰVÉSZETEK TÁRA

egyszersmind a magyar akadémia s több tud. társulat

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Kiadják az akadémia több tagjai. — Felelős szerkesztő **TOLDY FERENC.**

Itt az idő, hogy a magyar, fölüdülve halottas dermedtéből, helyzete világos felfogásán alapult módjairól gondoskodják a nemzeti föltámadásnak. E módok mai nap nem lehetnek egyebek, mint a melyek azon erkölcsi becs és tartalom megőrzése- s nevelésére vezethetnek, miknek nemzetünk annyi idegen elem közepett diszszel s hatalommal megmaradását eddig is köszönhette.

A **MAGYAR MUZEUM** működése ismeretesebb a közönség előtt, semhogy azt ujabban is fölemletni szükséges volna. Mutatta azt eddig a növekedő részvét, melyet törekvésünk irányában a t. olvasó közönség tanusított. Az egyes rovatok tartalmasságát és érdekét növelni, a közönség iránti legszorosabb tartozásnak tekintettük.

Folyóiratunk ez évben is jelen alakját megtartandja. Az iverk számát a lehetőségig növelni fogjuk. Beltartalmát illetőleg mindent elkövetünk, hogy a t. közönség meglegedését megnyerhessük; mit annál könnyebben hiszünk elérhetőnek, miután dolgozó társaink száma több jelesebb íróval megszorodott.

Előfizetési feltételek: Megjelenik a „Magyar Muzeum“ h a v o n k i n t, minden havi füzet 7—8 tömött nyomtatásu iverk igen diszes kiállításban foglaland magában. Az előfizetés, az egész évi folyamra (12 füzetre) 6 ft., p o s t á n k ü l d v e 7 ft. 30 kr pengő pénzben.

A t. c. gyűjtő iverk, (kiknek 8 után egy tiszteletpéldánnyal szolgálók) kéretnek az aláírók neve- s lakásával az előfizetési összegnek alólírottthoz minél előbb beküldésére.

Pest, Januar 8. 1853.

Emich Gusztáv.

(A „Magyar Muzeum“ kiadó hivatala, uri-utca 8. szám, első emelet.)

Pesten, 1853. Emich Gusztáv könyvnyomdája.